دپوهنې وزارت

داسلامـــــــــــى زده کـــړو معينيـــت

دنظارت اوبرنـــامـــــــــو رياست

بنه پایله

دهغې وسيلې ، نبنې اوبدې پايلې څخه ځان ساتل

Ketabton.com

ترتيبوونکی : معاون مدرس: محمد بشير "مدنی"

۱۳۹۵هجری شمسی کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپیل خبری

داښکاره خبره ده چی انسان د نورو مخلوقاتو په ځنګ کی یو مخلوق دی چی الله جل جلاله ورته عقل ور کړی دی نو ددی لوی نعمت(عقل) په مقابل کی مکلف ګرځول شوی دی . انسان مکلفول ددی تقاضاکوی چی دده دعمل اوکارپه بدل کی باید دیته بدله ورکړی شی چی داعقلی دلیل د مجازات هم دی چی شرعی نصوص پری ګواه دی ، دانسان ټول ژوند په دنیا کی چی څومره پړاوونه اړه وی اوپری تیریږی ده ته په بدل کی یا نیکی اویاهم بدی لیکلی کیږی خو آخره مرحله اوپړاو دانسان دژوند خورا اهمیت لری ځکه چی دانسان خاتمه په هرعمل باندی چی وشی په هغی باندی ټول عمرورته قیاس کیږی، په کوم عمل باندی چی انسان له دنیا څخه سترګی پټی کړی په هماغه عمل باندی مشغول وی اوپه همغه سره له قبره پاڅیږی، یو انسان که په دنیا کی ئی څومره نیک کارونه ترسره کړی وی اوبیا په آخرعمرکی خراب شی اونیکو کارونو ته شا وګرځوی نو ددی انسان آخره خاتمه خرابه شوه ، اوکه یو انسان په ټول ژوند کی ښه کارونه ترسره کړی نه وی اود ژوند په آخری پړاو کی نیکیو ته مخ وګرځوی عمل اوکارونه یی ټول دشریعت موافق تیرشی نوددی انسان پایله اوخاتمه ښه بلل کیږی ځکه چی داعتباروړ کارآخره خاتمه دانسان ده ، ددی کبله چی خاتمه دانسان په ژوندکی لومړی توب لری نوباید چی دښی پایلی دتقویت لاملونه پیداکړو ترڅو وکولای شو چی دهغی په مرسته خپله پایله نیکه اوروښانه کړو، ددی ترڅنګ ځنی عوامل نورهم شته دی چی دښی پایلی موانع بلل کیږی هغه هم باید وپیژنو ترڅو دهغوڅخه پرهیز او اجتناب وکړو، ددی په اخر کی باید د پیغمبرصلی الله علیه وسلم دهغه مبارک حدیث په رڼاکی چی فرمائی :)مَنْ لمْ یشْکُر النَّاسَ لَمْ یشْکُر الله (رواه الترمذي في کتاب البر والصلة ، نوترهرڅه مخکی د اسلامی زده کړو دقدرمن معین صاحب څخه مننه اوقدردانی کوم چی دغه مبارکه پروسه ئی پیل کړه اوبیا د نظارت اوبرنامو دعمومی رئیس صاحب څخه مننه کوم چی ددی رسالی د پشپړیدو دمراحلو د ترسره کیدو لاره ئی راته پرانیسته او هم داډول دخپل لارښود استاد ښاغلی ضیاءالحق حیدری څخه مننه کوم چی ددی رسالی ترپایه ئی زما لارښوونه کړی اوهمدارنګه دټولو هغو دوستانوڅخه مننه کوم چی ددی رسالی په پشپړیدوکی ئی راسره مرسته کړی الله جل جلاله دټولوته اجرعظیم ورکړی .

درسالی لنډیز:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه رساله چی زما مخ ته ایښی ده خلاصه اولنډیزئی په لاندی ډول سره وړاندی کیږی هغه داچی:

الف :هرانسان دخپل ژوند دپیل څخه تراخری لحظی پوری کوم عمل چی ترسره کوی هغه که ښه وی یابد ټول پری حساب دی او دهغه په رڼاکی به ورسره یاجنت اویاهم دوزخ ته د تللو پریکړه کیږی چی ددی لپاره می دغه عوامل یا لاملونه ذکرکړی دی : دښی پایلی تعریف اودهغه نښی ،دښی پایلی نښی دقران کریم له نظره ، دحدیث شریف له نظره، دالله جل جلاله ملاقات خوښول، ګناه ته په کمه سترګه نه کتل، په الله جل جلاله باندی ایمان لرل ورته خوښ وی،دغزا په حالت کی مړکیدل،داحرام اوحج په حالت کی مړکیدل،پداسې حالت کې مړ شي چې د الله جل جلا له په طاعت بوخت وي،د پنځو ځیزونو څخه ددفاع دپاره دخپل ژوند نه تیرېدنه،که پداسې حال کې مړ شي چې په یوه وبايي مرض اخته وي،طاعون ،سل(نری رنځ)، دنس درد ، د انسان د څنګ ناروغي،کومه ښځه چی په اولاد مړه شی شهیده ده، د اوبو په وسیله غرقیدل یا په اور سوځیدل، او یا د کوم شی په نړیدو باندی مرشی، دجمعې په شپه او دهغې په ورځ مرګ، د مرګ په وخت کې د توحید د کلیمې ویل دي ،او شروط ئی دادی : علم ،یقین ، اخلاص ، صدق ،انقیاد ، قبول والی او منل، الکفر بالطاغوت ،

ښی پایلی ته هڅونه د مبارکو آیتونوپه رڼاکی، دښی پایلی سببونه ،دالله جل جلاله إطاعت، دعا کول ،إصلاح دباطن اوظاهره ، استقامت ، په الله جل جلاله باندی ښه ګمان کول، تقوی او دالله جل جلاله څخه په هرحالت کی ویریدل ،صدق او ریښتینولی ،توبه کول الله جل جلاله ته، دالله جل جلاله په طاعت او عبادت همیشوالی او دوام ، دمرګ یادول او لږ امید لرل ، دبدی پایلی دسببونودترسره کولوڅخه ځان ساتل، په ښکاره او پټه باندې د الله جل جلا له څخه وېرېدل ، همیشه الله جل جلا له یادول، دعبرت لپاره دقبرونو زیارت کول ،دمړي پریمنځل اوپه جنازه کې ئې ګډون کول ،بده پایله اودهغه نښی، پخواني نیکان به د بدی پایلې (خاتمې) څخه ډېر وېرېدل، دبدی پایلی اسباب ، وروسته والی په توبه کی ، دسوف لفظ ، د ګناه سره مینه او په هغې ځان عادت کول- اوږدې هیلې،پخپله ځان وژل، بد ملګری،دځینی وبائی مرضونو وضاحت ،طاعون (وبا، کولرا)،دسل مختلف ډولونه ،،،،

ب : دڅیړنی طریقه :

څرنګه چی ښه پایله بوه داسی ګټوره علمی رساله ده – زماپه نظر- چی باید هرمسلمان ئی دخپل ژوند مشال وګرځوی اودغه رساله دکتابتون لپاره ډیرمناسب کتاب دی طرز ئی توصیفی دی څکه چی هرنص می دخپل مرجع څخه اخستی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی او او که تاسو ورته وګوری نو زیاتره مراجع دعربی ژبی دی چی بیا دغه ټول نصوص پښتو ژبی ته ژباړل شوی چی ژباړه

پخپل ذات کی یو ستونزمن کاردی او ددی رسالی هرعنوان که اصلی دی یا فرعی د خبل مصدر او منبع نه می نقل کړی

دقرآن کریم دمبارکو آیاتونو دسورت نوم او نمبرمی ذکر کړی نبوی مبارک احادیث می دخپل مصدر څخه په پشپړ ډول

حتی الوسع تخریج کړی دی .

ج : دڅیړنی دنتائجو ارزښت :

ددی رسالی د نتایجو دارزښت په هکله می دغه څو ټکی یادکړی دی چی څینی ئی به ډیرلنډ ډول دادی :

- دانسان دټول عمرکړني دهغه په پایله کی نغښتی دی ،ا وپه همغه ورسره فیصله کیږی .

- دانسان دښی پایلی لپاره په لارکی خنډونه شته چی انسان باید دغه خنډونه لری کړی اوخپله آخره خاتمه ښه کړی.

- څنی داسی مرضونه اوآفتونه دی چی انسان ته په ظاهره کی بد ښکاری او نه یی خوښوی خو په حقیقت کی هغه ټول

دانسان دآخرت ښه والی لپاره مقرر شوی دی لکه هغه مرضونه چی پدی رساله کی ترینه بحث اوڅیړنه شوی ده

- پایله دانسان مهم اوحساس پړاو دی چی ددی پړاوڅخه تیریدل لویه مبارزه غواړی دشیطان په مقابل کی ددی وجی نه

شیطان انسان ته هیلی او امیدونه اچوی چی داد مهمولاملونوڅخه ګڼل کیږی . په دی څیړنه کی دقبر اومړو سره سروکار

لرل یاد شول چی همیشه دانسان په ذهن کی مرګ یاد وی ترڅو وکولای شی چی دشیطان په مقابل ودریږی او دهغی له

وسوسو سره دهلاکت په کنده کی ونه غورځیږی .

د الله جل جلاله په لوی فضل او کرم سره می دغه علمی رساله پای ته ورسوله الله جل جلاله د دغی رسالی ویونکی اوکتـه

اخستونکی ته اجرورکړی اللهم آمین.

سریزه

الحمد لله وحده والصلاة والسلام علی من لانبی بعده وبعد !

د هغه الله جل جلا له په نامه چې رحمت يې هر څيز ته رسيدلی دی او هر څه يې شميرلي ،دخپلو بندګانو څخه يې په هغه

چا رحم وکړاو په دنيا کې يې هغه څه ورته برابرکړل چې د اخرت درجې پرې لوړيږي او دا هغه څوك دي چې د الله جل جلا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طاعت يې هميشه والی وکړ او په عبادت کې يې کوښښ وکړ که راحت، خوشحالي ورته ورسيږي د الله جل جلا له شکر ادا کوي دا ډېرورته ښه اوغوره کاردی، که تکليف ، غم او خفګان ورته ورسيږي صبر پرې کوي،

دموضوع اهميت: دانسان ژوند په دنيا کی ديو ي خاصي موخی لپاره دی چی هغه دالله جل جلاله عبادت دی ددی نتيجه دعمرپه آخره لحظه کی معلوميږي دژوند دغه مرحله د انسان لپاره خورا اهميت لری چی دژوند لپاره د آخرنی مهر حيثيت لری او دټول ژوند پړاوونه په همدی خاتمه اوپايله باندی قياس دی. دا دپايلی اهميت ته اشاره کوی نو پکاردی چی خپله پايله په هره طريقه چی وی الله جل جلاله ته عذر،زاری اوژړا وکړو تردی چی ښه پايله ولرو .

اوس پوښتنه داده چی دانسان دعمر تر ټولو حساس پړاو کوم دی ؟ آيا دانسان ټول ژوند يو شان دی او که خپلو کی توپير لری ؟ آخره مرحله دانسان دژوند لپاره دکومو ځانګړو اهميتونوڅخه برخه من دی ؟ دا هغه پوښتنې دي چی ددی تحقيق لاندی موخود لاسته راوړلو څخه وروسته ځوابيږي.

دتحقيق موخې: ددی تحقيق موخې زياتی دی خو په لنډه توګه لاندی موخې ترټولو خورا مهمی ګڼل شوی دی: دډېرو مسلمانانو ظاهري جامه غربي لباس وګرځيد اوباطنی معامله دهر مسلمان دالله جل جلاله سره ده ،له دې سره جوخت زموږ د ټولنې ډېر وګړي په هغو هلاکوونکو ګناهونو اخته شول چې کول يې په ټولنه کې يو عادي کار ګرځيدلی او څوک اصلاً ورته ګناه نه وايي ،د ساري په ډول بهتان ، غيبت د يتيم حق خوړل، سود، رشوت او داسې نور چی هر څوک يې پخپله ويني او هم يې پخپله کوي نو ما خپل ديني مسؤليت او لازمي دنده وبلله ترڅودغه رساله دعلمی رتبی چی د مرستيال مدرس څخه مدرس ته دلوړيدلو له امله می ترتيب کړه د الله جل جلاله په لوی فضل او کرم سره می پای ته ورسيده ښايی کوم مسلمان ورور ئی ولولی او ګټه تری پورته کړی په پای کی دګناهونو لار پرېږدي او دخپل اخرت په ښه کولو کې هڅې وکړي او ماته يې الله جل جلاله اجر راکړي. بله داچی هرمطالعه کونکی انسان پدی باندی زيار وباسی تردی چی وکولای شی په آخر عمر کی په نيکيو عادت شی او په همدی حالت وفات شی. نيکی پايلی خپل اسباب لری ددغی اسبابو په برابره ولو کی هرڅوک بايد ښه کوښښ وکړی تردی چی دښې پايلی درلودونکی شی. همدا راز بده پايله هم شته اودهغی اسباب او عوامل هم شته دی ، پدی رساله کی بله موخه هم داده چی ددغی بدی پايلی اسبابو او عواملو ته بايد هر مسلمان يو خوا ته شی اونيک عملونه پرېږدی بلکی بايد دخپل توان مطابق هڅه وکړی ترڅو وکولای شی چی د خپلونيکو اعمالو په کولوسره دنيکی پايلی درلودونکی شی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینی لیکني :

دښې پایلې په اړه ډیرې لیکنې شویدې چې ټولې په عربي ژبه دی ځینې ئې دادی :

علامات وأسباب حسن الخاتمة وسؤ الخاتمة / خالد بن عبدالرحمن الشايع (معاصر) ،علامات سؤالخاتمة قبل موته وعندالتغسيل للشيخ ندا أبواحمد (معاصر)- حسن الخاتمة لعبدالله بن محمد المطلق (معاصر)- رسالة فى حسن الخاتمة لمحمد شامى شيبة (معاصر)دا دساری په ډول یادشول خو په پښتوژبه فکرنکړم بل چا به لیکلی وی.

درسالی کړنلاره :

دغه رساله دجوړښت په لحاظ په لاندې ډول ده : دغه رساله په لاندې مطالبومشتمله ده چې دوه فصلو نه لری په لومړی فصل کې دنیکی پایلی تعریف، عوامل، نښې دقران اوحدیث له نظره تربحث لاندې نیولې شوی دی په دویم فصل کې بدی پایلی ته اشاره شوی ده چې په هغې کی دبدی پایلی اسباب اوعوامل دقران اوحدیث له نظره ذکر شوی دی اوبیا په دوهم فصل کې دامام زین العابدین هغه زرینی ویناوی ضمنا ذکرشوی دی چې دموضوع سره کلکه رابطه لری .ددویم فصل په آخر کی هغه وبایی مرضونه ذکر شوی دی چې دانسان په نیکه پایله باندې دلالت کوی. او په آخر کی دبحث خاتمه ذکرشوی اوپه پای کی منابع ذکرشوی دی .

ومن الله التوفيق

لومړی فصل: نیکه پایله اودهغې عوامل

لومړی مبحث: دښې پایلې تعریف اودهغه نښې سره دهځونی ښې پایلی ته :

١- دښې پایلی تعریف :

ښه پایله پدی معناده چې یو بنده دخپل مرگ څخه وړاندې پدی سره بریالی شی ترڅودخپل رب (الله جل جلاله) دقهر اوغصې نه لرې شی ، دګناهونواوخطاګانوڅخه توبه وباسی ، دنیکیو او صالحوعملونوخواته مخه کړی اوبیاپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښه حالت سره وفات شی. لکه چی دنبوی صلی الله علیه وسلم په ارشاداتوکی راغلی چی کله خدای جل جلاله په یوه بنده دخیر اراده وکړی نوهغه په خیرکاروکی استعمالوی.

۲- دښی پایلی نښی:

دښی پایلی نښی دقران له نظره :

۱- الله جل جلاله فرمائی : { إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ } فصلت: 30 ژباړه : بیشکه هغه کسان چی ئی ویلی دی رب زموږ الله جل جلاله دی بیامحکم ولاړوی پدی خبره باندی ، راکوزیږی به په دوی باندی ملائیکی چی مه ویریږی اومه خفه کیږی اوخوشحاله اوسی په هغه جنت چی وی تاسی وعده به ئی درسره کولی شوه. دغه زیری دمؤمنانولپاره دمرګ په وخت، په قبرونواو دقبرونو څخه دراژوندی کیدو په وخت کی حاصلیږی.دمرګ په وخت کی جاته د جنت وعده ورکول اوهمدارنګه دمړی روحیه تقویه کول ترڅو هغه په امن کی وی دالوی نیک بختی دی انسان لپاره ددی وجی نه دا دانسان دښه پایلی ښکارندوی دی .

۲-{ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ }﴿١٧١﴾

ژباړه: او له سره ګومان مه کوئ (ای محمده یا ای اوریدونکیه) پر هغو کسانو چې وژل شوي دي په لاره د الله جل جلا له (جهاد او طاعت) کې د مړو (مړه نه دي) بلکې ژوندي دي په نزد د رب خپل رزق ورکولی شي (د جنت له خوړو او څښو څخه) پداسې حا ل کې چې خوشحاله دي دوی په هغه شي باندې چې ورکړي دي دوی ته الله جل جلا له له فضله خپله او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحالیږي دوی (په راتلو د) هغوکسانو باندې چې لا نه دي رسيدلي دوی، ترهغو پورې وروسته ددوی نه ،په دې شان سره چې نه به وي. داهغه نیکه پایله ده چی دالله جل جلاله دکلمی پورته کولو په خاطر خپل ځان یی له لاسه ورکړی.اودهغی په عوض کی خدای جل جلاله ورته دجنت وعده ورکوی اوچاته چی په دنیا کی دجنت وعده وکړی شو دانسان نیک بخته او ښه پای لرونکی انسان دی نو ویلای شوچی څوک دخدای جل جلاله دکلمی اچتولو په خاطر خپل ځان یی له لاسه ورکړدا انسان دښه پای لرونکی انسانانو له جملی څخه دی.

دحدیث له نظره :

1- دالله جل جلاله ملاقات خوښول:

عن أم المؤمنين عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. " مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللهِ أَحَبَّ اللهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللهِ كَرِهَ اللهُ لِقَاءَهُ ". فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، أَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ؟ فَكُلُّنَا نَكْرَهُ الْمَوْتَ. فَقَالَ. " لَيْسَ كَذَلِكِ، وَلَكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا بُشِّرَ بِرَحْمَةِ اللهِ وَرِضْوَانِهِ وَجَنَّتِهِ، أَحَبَّ لِقَاءَ اللهِ، فَأَحَبَّ اللهُ لِقَاءَهُ. وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا بُشِّرَ بِعَذَابِ اللهِ وَسَخَطِهِ، كَرِهَ لِقَاءَ اللهِ، وَكَرِهَ اللهُ لِقَاءَهُ متفق عليه . "[1]

ژباړه : دحضرت ام المؤمنين عائشی رضی الله عنها څخه روایت دا وائی : رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چی : چاچی دالله جل جلاله ملاقات خوښاوه نو الله جل جلاله هم ددغه ملاقات خوښوی ، او چاچی دالله جل جلاله ملاقات ناخوښ باله الله جل جلاله هم ددغه شخص ملاقات نه خوښوی ، حضرت عائشه وائی ماورته وویل : ای دالله نبی ! آیا دمرګ د ویری له امله ؟ موږ ټول مرګ نه خوښوو پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل : داسی نده ، کله چی مومن ته دالله جل جلاله درحمت ، رضامندی ، او جنت ته داخلیدو زیری ورکړل شی نو دالله جل جلاله ملاقات ورته خوښ شی شوق

[1]. متفق عليه امام بخارى په خپل صحيح کی په " (6507)، نمبر او امام مسلم په (6508)، (2683 - 2686)، نمبرونو روايت کړی دی اامام بخاري په كتاب الرقاق،ا و امام مسلم په كتاب الذكر والدعاء، دواړو په باب: من أحب ..... کی روايت کړی دی . [1]

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورغبت ئی ورته پیدا شی ، اوکله چی کافرته دالله جل جلاله دعذاب او قهرزیری ورکړل شی نودالله جل جلاله ملاقات بد

وبولی اوالله جل جلاله هم ددغه شخص ملاقات بدوبولی .ددغه مبارک حدیث شریف په هکله امام أبوعبید القاسم بن

سلام ویلی دی چی : زما په نظر دمرګ بدګڼل او سختی تری مطلب ندی ځکه ددی څخه هیڅوک هم نه خلاصیږی ، بلکی بد

او ناوړه کاردادی چی دنیا ته غوره والی ورکړی او اخرت ته ورتګ بد وبولی ، داځکه چی الله جل جلاله هغه خلک بد ګڼلی

دی چی د ژوند سره مینه لری لکه چی فرمایي: {إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ

آيَاتِنَا غَافِلُونَ}یونس: ۷ آیت .

ژباړه : بیشکه هغه کسان چی امید نلری دملاقات زموږه اوخوښ شوی دی پدی ټول ژوند د دنیا او آرام ئی نیولی دی په

دی پوری(ژوند ددنیا) .بل خبره داده چی انسان ترڅو خپل ځان مطمئن ونه بولی چی څما آخرت ښه دی ترهغی پوری دی

نه مرګ خوښوی اونه دخدای جل جلاله دیدار اوملاقات.اودایو ډول ښه ګمان کول دی په خدی جل جلاله باندی چی

ماسره ښه معامله کوی نودخدای جلا جلاله ملاقات خوښوی که بد ګمان ولری نو هیڅ کله به دخدای جلا جلاله

ملاقات خوښ نکړی.

2- ګناه ته په کمه سترګه نه کتل :

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ حَدِيثَيْنِ أَحَدُهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَالآخَرُ عَنْ نَفْسِهِ قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ

قَاعِدٌتَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ[2] ژباړه: موږته عبدالله دوه حدیثونه ویلی دی چی یوپی دپیغمبرصلی الله علیه وسلم

څخه اوبل یی دخپل طرف څخه روایت کړی دی چی : مؤمن هغه څوك دی چې خپل ګناهونه داسې ويني لکه د یوه غره

لاندې چې ناست وي او ددې څخه په وېره کې وي چې پرې را وبه لوېږي. او ډېر خلك داسې دي چې په کوچینی ګناه ټینګار

کوي او دهغې سره عادت شوي وي او هیڅ ورته ښکارېږي او یوه ورځ يې هم داسې فکرونکړچې هغه ذات څومره لوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عظمت څښتن دی چې ده یې نافرماني کړې ده او دا ګناه یې د بدی پایلې لامل شي. ددی حدیث څخه معلومه شوه چې څوک ګناه ته په درنه سترګه ګوری نودغه سړی ښه پایله لری. حال داچې ګناه ګرچې وړکی وی باید سترګناه وشمیرل شی. بل روایت کی راغلی"عَنْ أَنَسٍ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ إِنَّكُمْ لَتَعْمَلُونَ أَعْمَالاً هِيَ أَدَقُّ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعَرِإِنْ كُنَّا نَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم من الْمُوبِقَاتِ."[3] ژباړه: حضرت انس بن مالك رضی الله عنه وېلي دي بیشکه تاسو ځینې داسې کارونه کوئ چې ستاسو په وړاندې به د يوه وېښته په اندازه هم ارزښت نلري او ګناه يې نه ګڼي مګر مونږ به د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په وخت کې د لويو هلاکوونکو ګناهونو څخه ګڼل. امام بخاري وایی مطلب یی هلاکوونکی ګناهونه دی .

۳- الله جل جلاله باندی ایمان لرل ورته خوښ وي :

"عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ ، وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِكَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ"[4]

ژباړه : دحضرت أنس رضی الله عنه روایت دی چی پیغمبرصلی الله علیه وسلم فرمایی : دری صفات دی چاکي چی موجود شول نووبه څکی پدی سره هغه خوند اوخوړ والی دایمان اوهغه دری شیان دادی :

اول صفت دایمان : چی الله جل جلاله او رسول صلی الله علیه وسلم ورته ډیر زيات ګران اومحبوب وی دهرچا نه او دهرڅه نه . دوهم صفت دایمان دادی : چی مینه اومحبت دچا سره نه کوی مګر د الله جل جلاله لپاره . دریم صفت دایمان دادی : چی بد وګڼی اوريدل کفر اوهری بی دینی ته وروسته دهغی نه لکه څنګه چی دا خبره بده ګڼي چی اورته

---

۱ - امام بخاری په کتاب الرقاق، باب ما يتقي من محقرات الذنوب: 11 / 329، کی روایت کړی دی .

1- صحیح امام بخاری کتاب الایمان باب حلاوة الإيمان د حدیث 16نمبرروایت کری دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغورځول شی (یعنی پخپل ایمان ډیرکلک وی لکه څنګه چی په اورکی غورځیدل ورته سخت تماميږی) .دادری نښی چی په کوم انسان موجود وی دا انسان مسلمان شميرل کيږی او دده دښه پايله نښه اوعلامه دی.

۴- دغزا په حالت کی مړکیدل:

په يو حديث کی دی "من قُتِلَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ"5 ژباړه: څوك چې د الله جل جلا له په لارکې ووژلی شي شهيد دی او څوك چې دالله جل جلا له په لارکې وتلی وي او بيا په خپل مرګ مړشي شهيد دی. ددی حديث شريف څخه معلوميږی چی هرهغه څوک چی دالله جل جلاله په لاره وتلی وی ولو چی دهرنيک عمل په مقابل کی وتلی وی که هغه جهاد دالله جل جلاله په لاره کی وی يا دعوت په لاره کی وی ولو چی هره شعبه کی وی.

۵- داحرام اوحج په حالت کی مړکيدل:

پيغمبر صلی الله عليه وسلم د هغه سړي په هکله چې د حج دپاره يې احرام تړلی و او بيا د اوښ څخه وغورځېده وفرمايل : « اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍوَكَفِّنُوهُ فِى ثَوْبَيْهِ وَلاَ تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا ».[6] ژباړه: د بيرې پاڼې په اوبو کې ګډې کړی او بيا يې پرې ومينځئ او له دوه جامو څخه يې کفن ورکړئ او سريې لوڅ پرېږدی ځکه چې د قيامت په ورځ به د کليمې ويلو په حالت ژوندی کيږي.

2- متفق عليه :امام بخاري په كتاب المظالم، باب من قتل دون ماله، حديث نمبر (2480).او امام مسلم (141) نمبر كتاب الإيمان، باب: هدر دم من قصد أخذ مال غيره بغير حق كان القاصد مهدر الدم، نمبردحديث 141. . روايت كـړی دی .

١- صحيح مسلم په ١٢٠۶نمبرروايت کړيدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- :- پداسې حالت کې مړشي چې د الله جل جلا له په طاعت بوخت وي:

حذیفه رضی الله عنه ویلي دي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل: عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: أَسْنَدْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم إِلَى صَدْرِى، فَقَالَ: مَنْ قَالَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ. قَالَ حَسَنٌ: ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ، خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ صَامَ يَوْمًا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ، خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ.

[7]. ژباړه: چاچې یواځې د الله جل جلا له د رضاء لاس ته راوړلو لپاره د ((لا اله الا الله))د مبارکې کلیمې په ویلو سره خپل ژوند پای ته ور ساوه جنت ته به ننوځي او چاچې یوه ورځ یوازې د الله جل جلا له د رضاء لپاره د روژې په نیولو سره دخپل ژوند وروستي پړاو ته ورسید جنت ته به ننوزي او همدا رنګه چاچې یواځې دالله جل جلا له درضاء لپاره خیرات او صدقه ورکړه اوپه همدې باندې یې خپل عمل پای ته ورساوه جنت ته به داخل شي.

۷- د پنځو څیزونو څخه ددفاع دپاره دخپل ژوند نه تیریدنه:

هغه شیان چې د اسلام مبارك دین د هغې ساتل په هر چا لازم کړیدي دادي: دین، نفس (ځان). مال، ناموس، او عقل دی .سعید بن زید رضی الله عنه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه روایت کړیدی هغه مبارك وفرمایل او داسې ارشاد یې وکړ:" عن سعيد بن زيدٍ، عن النبي– صلى الله عليه وسلم– قال: "مَنْ. قُتِلَ دونَ ماله فهو شهيد، ومَنْ قُتِلَ دون أهلِه أو

۲ـ امام احمد بن حنبل مسند احمد بن حنبل ج ۵ ص ۳۹۱ روایت کړی امام البانی وائی صحیح دی اوامام منذری وائی : باک پری نشته (لا بأس به .)كتاب "صحيح"، الترغيب والترهيب (985)، سلسلة الاحاديث الصحيحة (1645).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دون دَمِهِ أو دون دِينِهِ فهو شهيدٌ"[8] ژباړه: دحضرت سعيد بن زيد رضی الله عنه څخه روايت دی چی رسول الله صلی الله عليه وسلم چی فرمايلی ئی دی : څوک چې د خپل مال نه ددفاع په خاطر ووژل شي شهيد دی، او څوک چې دخپل ناموس نه ددفاع په سبب ووژل شی شهيد دی، او څوک چي دخپل دين د ساتنې په خاطر ووژل شي شهيد دی، او څوک چې دخپل ځان د ساتنې او حفاظت له وجې ووژل شي شهيد دی.

۸- که پداسې حال کې مړشي چې په يوه وبايي مرض اخته وي:

په هغه صبر وکړي او اجرېې د الله جل جلا له څخه غواړي چې ځينو ته يې پيغمبر صلی الله عليه وسلم اشاره کړيده او هغه دادي:

1- طاعون :

حضرت انس رضی الله عنه راويت کړيدی دی وايي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل: "الطَّاعُونُ شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ"[9] ژباړه: طاعون د هر مسلمان لپاره شهادت دی (څوک چې په طاعون مرض مړ شي هغه شهيد دی .نوڅوک چی شهيد شی دينه غوره اوبهتره پايله په دنيا کې نيشته.

---

١ ـ امام أبو داود په (2 / 275) مخ او امام النسائي او امام ترمذي په (2 / 316) مخ روايت کړی دی اوصحيح ئی بللی دی ، او امام أحمد په (1652) (1653) نمبرد حضرت سعيد بن زيد څخه روايت کړی. ،اوسند ئی صحيح دی .احکام الجنائز للالبانی ج ١ ص ٤٢ ،
او همدارنګه شعيب ارنوؤط دسنن ابی داؤد په حاشية کی دشيخ البانی حکم ذکر کړی اود حديث ټول طرق ئی ډير په تفصيل سره بيان کړی اوصحيح ئی بللی دی .

9-- صحيح امام بخاری ج ١٠/ ص ١٥٦- ١٥٧ مخ روايت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- سل(نری رنځ)

حضرت راشد بن حبیش رضی الله عنه روایت کړی وایي: چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل:" قَتْلُ الْمُسْلِمِ شَهَادَةٌ . قَالَ : إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذًا لَقَلِيلٌ قَتْلُ الْمُسْلِمِ شَهَادَةٌ ، وَالطَّاعُونُ شَهَادَةٌ ، وَالْمَرْأَةُ يَقْتُلُهَا وَلَدُهَا جَمْعًا شَهَادَةٌ وَالسُّلُ شَهَادَةٌ"[10] ژباړه: مسلمان چې ووژل شي شهید دی، او د طاعون په وسیله مرګ شهادت دی،اوکومه ښځه چې دماشوم د زېږېدو په خاطرمړه شي شهیده ده او په نري رنځ مرګ شهادت دی.

۳- دنس درد :

حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت کړی وایي چې :پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل:"وَمَنْ مَاتَ فِي الْبَطْنِ فَهُوَ شَهِيدٌ "[11] ژباړه: څوک چې د ګېډې (نس) په مرض مړ شو شهید دی.

۴- د انسان د ښنګ ناروغي:

دانسان د ښنګ داخلي پرده پړسیږي چې دنفس تنګي، تبه ،ټوخې اودتشي درد تري پیداکیږي. جابر بن عتیك د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه روایت کړیدی چی ده مبارك فرمایلي:" وصاحب ذات الجنب شهید"چې وروسته به پوره بیان کړی شي. ژباړه: د تشي (ښنګ) په مرض اخته شوی چې مړ شي شهید دی.

۲- امام احمد په (4 / 201 - 5 / 323) او امام دارمي په (2 / 208) او امام طیالسي په (582) روایت کړی امام البانی وائی إسنادئی صحیح دی احکام الجنائز ج ۱ ص ۳۹ ، اما م هیثمی په مجمع الزوائد ج ۱۲ص ۱۱۶ کی لیکی : امام طبرانی په معجم اوسط کی روایت کړی راویان ئی د صحیح راویان دی .
۳- صحیح امام مسلم دحدیث نمبر 1915 دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

9- کومه ښځه چې په اولاد مړه شی شهیده ده:

حضرت عباده بن صامت رضی الله عنه له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه روایت کړیدی چی فرمايي: " وَالْمَرْأَةُ يَقْتُلُهَا وَلَدُهَا جَمْعَاءَ شَهَادَةٌ يجُرها ولدها بسرره إلى الجنةِ"[12] ژباړه: کومه ښځه چې د ماشوم د زیږیدو له امله مړه شي شهیده ده او خپل ماشوم يې د په وسیله جنت لوري ته کشوي.

10- د اوبو په وسیله غرقیدل یا په اور سوځیدل: اویا د کوم شی په نړیدو باندی مرګ:

له حضرت ابو هریره رضی الله عنه څخه روایت شوی دی وایي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل: " «الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ، الْمَطْعُونُ وَالْمَبْطُونُ، وَالْغَرِقُ، وَصَاحِبُ الْهَدْمِ » "13

ژباړه : شهیدان پنځه دی : چی په کوم شی ووهل بیامړشی ، دنس د درد له امله مړشی ، په اوبوکی غرق شی ، یا کوم شی پری را ونړیږی او مړشی دا ټول شهیدان دی .

حضرت جابر بن عتيك رضی الله عنه څخه روایت دی وایي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل:" الشُّهَدَاءُ سَبْعَةٌ سِوَى الْقَتْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ : الْمَطْعُونُ شَهِيدٌ، وَالْغَرِقُ شَهِيدٌ، وَصَاحِبُ ذَاتِ الْجَنْبِ شَهِيدٌ، وَالْمَبْطُونُ شَهِيدٌ، وَالْحَرِقُ شَهِيدٌ، وَالَّذِي يَمُوتُ تَحْتَ الْهَدْمِ شَهِيدٌ،وَالْمَرْأَةُ تَمُوتُ بِجُمْعٍ شَهِيدٌ"[14] **ژباړه: د الله جل جلاله په لارکې د وژل کیدو څخه پرته نور اووه کسان هم شهیدان دي، کوم مسلمان چې په ناحقه ووژل شي شهيد دی څوك چې په اوبو كې غرق (ډوب) شي شهيد دی څوك چې د تشي د ناروغی له امله مړشي شهید دی او څوك چې د ګیډې له ناروغی څخه مړشي شهید دی.څوك چې د اور سوځیدوله امله مړشي شهید دی او څوك چې د كوم شي په نړیدو مړشي شهيد دی او كومه ښځه چې د اولادزېږېدو له امله مړه شي شهیده ده.**

۱ـ امام احمد په (4 / 201 - 5 / 323) اوامام دارمي په (2 / 208) اوامام الطيالسي په (582) روايت کړی اوامام البانی ويلی دی إسناد ئی صحيح دی .[12] احکام الجنائزج ۱ ص ۳۹

۲ـ متفق عليه : صحيح البخاری 167/1(652) اوامام مسلم ج51/6. کی روايت کړی دی .

[14] - امام مالك په موطأ، په كتاب الجنائز، باب النهي عن البكاء على الميت: 234/1. اوامام نسائي، په كتاب الجنائز، باب النهي عن البكاء على الميت، نمبر 1846. امام أبو داود، په كتاب الجنائز، باب فضل من مات في الطاعون، نمبر 311. اوامام أحمد په الفتح الرباني: 39/14. امام نووي ويلی دی : دغه حديث پرته له خلافه صحيح دی ، اګرکه امام بخاری او امام مسلم دغه حديث ندی روايت کړی . شرح صحيح مسلم: 62/13. امام ألباني وائی : زه ددی حدسث دمتن په صحت کی شک نلرم ځکه چی شواهد ئی ډير دی ". أحكام الجنائز، ص40.

(c) ketabton.com: The Digital Library

11- دجمعې په شپه او دهغې په ورځ مرګ:

عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما د پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روايت کړيدی چې فرمايي:" ما منْ مسلمٍ يموتُ يومَ الجمعةِ أو ليلةَ الجمعةِ إلا وقاهُ اللهُ فتنةَ القبرِ".[15]ژباړه: کوم مسلمان چې د جمعې په ورځ او يايې په شپه مړشي الله جل جلا له به يې د قبرله عذابه وساتي.ساتل ديوانسان دقبرله عذابه څخه لويه نيک بختی دی انسان لپاره اويو ښه پايله بلل کيږی انسان لپاره.

۱۲- د مرګ په وخت کې د توحيد د کليمې ويل دي :

امام حاکم د حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنه څخه روايت کړيدی او ويلي يې دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: « مَنْ كَانَ آخِرُكَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ »[16] ژباړه: څوک چې د ژوند په آخري لحظه کې د(لا اله الا الله) مبارکه کليمه ووايي جنت ته به ننوزي.نوبايد داهم واضح کړل شی چې د کليمی د ويلوسره دهغی شرطونه هم پوره کول ضروری دی اوهغه اته دی چې په لاندی ډول سره وړاندی کيږی:

۱ـ امام احمد بن حنبل په مسند ج ۲ ص ۱۷۶کی اوامام ترمذي په ۱۰۷ ۴ نمبر روايت کړی او ويلی ئی دی : دغه حديث غريب دی اواسناد ئی متصل ندی
حافظ ابن حجر ويلی دی فتح الباری " 3 / 253 په سند کی ضعف دی ، أبو يعلى د أنس دحديث څخه روايت کړی اوسند ئی ډيرضعيف دی .نحوه و إسناده أضعف .
ألباني په أحكام الجنائز (35) کی ويلی دی : حديث د طرقه ټولوطرقوته په کتلوسره :حَسَنٌ أو صحيح دی. په مشكاة (1367) کی ئی ويلی دی : حسن دی .
۲ـ امام أبو داود په ج ۳ ص ۴۸۶ (3116)او امام حاکم په مستدرك 351/1 کی روايت کړی او صحيح ئي بللی دی اوامام ذهبي ورسره موافق دی ، او ألباني په صحيح الجامع (6479) نمبر صحيح کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم :

یعنی پدی کلیمی باندی ځان پوهول چی په هغی کی دنورو ټولو باطلو معبودانو نه انکارکول او دیو الله جل جلاله دربوبیت ، الوهیت او اسماؤ صفاتو اقرارکول او منل دی ددی شرط دلیل دقرآن کریم دغه مبارک آیت دی چی الله جل جلاله فرمائی : {فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ }. محمد/ ۱۹ژباړه : پوه شه ای مخاطبه ! چی نشته په رښتیا سره دعبادت او بندګی ، حقدارغیر دالله جل جلاله نه او بښنه وغواړه دګناه خپلی ځان لپاره او مؤمنانوسړو اوښځو لپاره او الله جل جلاله پوه دی ستاسو په ځای داوړیدلو راوړیدلو په ورځ کی او په ځای داستقرار اوآرام په شپه کی .

یقین :

پدی کلیمی داسی کامل یقین کول چی په هغی کی دشک او ګمان لپاره څه مجال نه وی دلیل ددی شرط د قرآن کریم داآیت دی الله جل جلاله فرمائی:{ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذينَ آمَنُوا بِاللَّه وَ رَسُولِه ثُمَّ لَمْ يَرْتابُوا وَ جاهَدُوا بِأَمْوالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ في‏ سَبيلِ اللَّهِ أُولئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ }. الحجرات / ۱۵ ژباړه : الله جل جلاله فرمائی یقینا مؤمنان هغه کسان دی چی ایمان راوړی وی په الله جل جلاله او رسول صلی الله علیه وسلم باندی بیا شک او تردد نه وی کړی په خپل ایمان کی او جهاد یی کړی وی په خپل مال او نفس سرد الله جل جلاله په لارکی نو دغه کسان رښتینی دی . اوحدیث شریف کی راځی :

عن أبی هريرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : " أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنِّى رَسُولُ اللهِ لاَ يَلْقَى اللَّهَ بِهِمَا

(c) ketabton.com: The Digital Library

عَبْدٌ غَيْرَشَاكٍّ فِيهِمَا إِلاَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ.))"[17] ژباړه : ابوهريرة رضى الله عنه روايت كړى د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه چې ده مبارك فرمايلى دى : هرهغه څوك چې ګواهى وكړى ددى خبرى چې نشته بل حقدار دعبادت او بندګى په رښتيا سره غير د الله جل جلاله نه اوګواهى ددى خبرى كوى چې زه د الله جل جلاله ليږل شوى رسول يم نونه مخ كيږى الله جل جلاله سره يوبنده پدى عقيدى پداسى حال كې چې شك نه كوى پدى عقيده كې مګرجنت ته به ننوځى .

اخلاص :

يعنى مسلمان د الله جل جلاله عبادت او بندګى پدى قصد او نيت سره وكړى چې دمخلوق لپاره يا ددنيوى اغراضو لپاره نه وى ددى شرط دليل دقرآن كريم دغه مبارك آيت شريف دى چې الله جل جلاله فرمائى:{وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ} البينة/ 5. ژباړه : اودى خلكوته امرنه ؤ شوى مګرددى خبرى چې بندګى وكړى ديو الله جل جلاله خالص ګرځوونكى دخپل دين الله جل جلاله لپاره پداسى حال كې چې كلك ولاړوى په توحيد دالله جل جلاله باندى او مقابله كوونكى دى دشرك اومشركينواو ودروى لمونځونه اوورکوى زكات دمالونواو دادى دين كلك اومحكم .

---

[17] ـ صحيح مسلم ج اول ص 57 د حديث 27 نمبر روايت كړى دى .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمائی : " إِنَّ أَسْعَدَ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ : لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ"[18] ژباړه : ډیر دښې برخې وړونکې خلک څما له شفاعت نه هغه څوک دی چې ګواهی کړې وی ددی خبرې چې نشته حقدار دبندګی په رښتیا سره غیردالله جل جلاله نه اودایې په اخلاص سره ویلی وی له زړه نه .

صدق :

یعنی دا انسان په خپل شهادت او اقرار کی رښتینی دی او د دروغو څخه ځان ژغوری دلیل پدی شرط باندی دا آیت کریمه دی ، الله جل جلاله فرمایې:{ الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوا أَن يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ " عنکبوت} /1.ژباړه : الله جل جلاله ښه پوهیږی په مطلب ددی حروفو مقطعاتو ، آیا ګمان کوی خلک چې پریښودلی به شی صرف پدی خبری چې وائی دوی مونږ ایمان راوړی دی او دوی به ونه ازمایلی شی. اوحدیث شریف کی راځی : "عن معاذ بن جبل رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: " مَا مِنْ عَبْدٍ يَشْهَدُ أن لا إلهَ إلاَّ الله ، وَأنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صِدْقاً مِنْ قَلْبِهِ إلاَّ حَرَّمَهُ الله عَلَى النَّار ".[19] ژباړه : روایت کړی معاذ بن جبل رضی الله عنه درسول الله صلی الله علیه وسلم څخه هغه مبارک فرمایلی دی : نشته هیڅ یوبنده دالله جل جلاله چې هغه ګواهی کوی په رښتیا سره پدی خبره چې نشته حقدار دبندګی اوعبادت په رښتیا سره غیردالله جل جلاله نه اوګواهی کوی پدی خبری چې محمد صلی الله علیه وسلم دالله جل جلاله بنده اورسول دی په رښتیا سره دخپل زړه نه مګر الله جل جلاله حرام کړی دی په هغه باندی اور دجهنم .دمبارک حدیث څخه معلومیږی چې دا کلمه باید دزړه له کومی ووایې اوپه زړه کی ورباندی دتصدیق هم وکوی که داسی نوی نو په ښکاره توګه

۲ـ صحیح البخاری ج 1 ص 193 د حدیث نمبر ۹۹ دی .
۱ـ امام بخاري په کتاب العلم: باب من خص بالعلم قومًا دون قوم كراهية أن لا يفهموا.کی روایت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

منافقانو هم دا کلمه ویله خوفرق دمسلمان له منافق څخه دی کی دی چی مسلمان یی له زړه له کومی وایی اومنافق په ژبه ورباندی تلفظ کوی خوپه زړه کی ورباندی باور نلری.

محبت :

یعنی د دی کلیمی سره مینه کول معناداچی دغه مبارکه دکوم شی ښودنه او تعلیم ورکوی دهغی سره مینه او محبت کول اودڅه نه چی انسان منع کوی دهغی نه ځان ژغورل ، ددی شرط دلیل دقرآن کریم نه لاندی آیت کریمه دی الله جل جلاله فرمائی : {وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ} البقرة /165. ژباړه : الله جل جلاله فرمائی : ځینی دخلکو نه هغه څوک دی چی نیسی غیردالله جل جلاله نه نور همسیالی اوشریکان او مینه کوی دهغوی سره په شان دمحبت کولودالله جل جلاله سره او هغه کسان چی توحید والادی او حقیقی مؤمنان دی هغوی ډیرزیات محبت کوونکی دی دالله جل جلاله سره او کله چی ووینی هغه کسان چی ظلم او شرک یی کړی ؤ عذاب بیا به پوه شی چی یقینا قوت او طاقت ټول یو الله جل جلاله سره دی او یقینا الله جل جلاله سخت عذاب ورکوونکی دی .ددی مبارک آیت نه معلومیږی چی دانسان محبت خپل خدای سره دهرڅه نه زیات وی چی دهغی اندازی ته دیو شی محبت هم ونه رسیږی که داسی نوی نو دده دعوا دایمان با د دروغو ایمان دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقیاد :

یعنی تسلیمیدل اوتابعداری ددی کلیمی دحقوقو لپاره اومراد دحقوقونه هغه فرض اوضروری احکام دی چی په اخلاص سره وی اوصرف د الله جل جلاله دراضی کولولپاره وی او پدی شرط باندی دلیل دا آیت کریمه دی، الله جل جلاله فرمایی : "{أَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لا تُنْصَرُونَ} زمر/۵۴ .ژباړه : اورجوع وکړی ای خلکو خپل معبود اورب ته اوغاړه کیږدی دهغه اوامروته او توحید ته مخکی ددی نه چی عذاب د الله جل جلاله راشی بیابه تاسوسره هیڅ قسمه نصرت او مدد کیدای نشی . اوحدیث شریف کی راځی چی : لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يكُون هَواه تَبِعاً لما جئتُ به[20]" ژباړه : پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی : ایمان والا اومؤمن نشی جوړیدای یوانسان ترڅو چی خپل خواهشات تابع نکړی دهغه دین چی ما راوړی دی .

قبول والی او منل :

یعنی ددی کلیمی لاندی چی څه احکام دی هغه منل په خپل قول اوعمل ، سیرت او صورت کی او پدی شرط باندی دلیل دا آیت کریمه دی ، الله جل جلاله دکفارو په اړه فرمایی : **إِنَّهُمْ كانُوا إِذا قيلَ لَهُمْ لا إِلهَ إلا الله يستكبرون}** صافات 35ژباړه : یقینا دوی هغه خلک دی کله چی به دوی دتوحید کلیمی طرف ته را بلل کیدل نو دوی به

[20] -قال الخطيب التبريزي في المشكاة (59-1): رواه في شرح السنة وقال النووي في "أربعينه" هذا حديث صحيح رويناه في كتاب الحجة بإسناد صحيح.وعزاه الألباني أيضا للحسن بن سفيان في "الأربعين" له (ق 56-1) والقاسم بن عساكر في أربعينه وقال: حديث غريب، قال الألباني متعقبا النووي . رحمه الله .: هذا وهم فالسند ضعيف فيه نعيم بن حماد وهو ضعيف، وأعله الحافظ ابن رجب بغير هذه العلة متعقبا على النووي تصحيحه إياه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبر او لویی کوله . تکبر په معنا دنه منلو دحق دی نو هغوی که په ژبه ویل خو منلو ته تیار نه وو نوځکه هغوی مشرکان

پاتی شول.

الکفر بالطاغوت :

یعنی انکار کول دطاغوت دمعبودیت او تابعداری نه ، اوطاغوت هر هغه معبودته ویل کیږی چی سوا دالله جل

جلاله نه دکوم شی عبادت کیږی اوهغه پری راضی او خوشحاله وی ، دلیل پدی شرط باندی دا آیت کریمه دی ، الله جل

جلاله فرمایی :{لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّه فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَهِ

الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ} البقرة (۲۵۶). ژباړه : نشته تکلیف او زور په دین کی ځکه په تحقیق سره ښکاره

شوی ده سمه لاره دخرابی نه اوهرهغه څوک چی انکاروکړی دبندګی دغیر الله جل جلاله نه اوتصدیق وکړی دتوحید دالله

جل جلاله په تحقیق سره دی انسان کلکی منګولی ولګولی په هغه رسی دتوحید چی هغه نه شلیدونکی ده دهمیش لپاره او

الله جل جلاله ډیر اوریدونکی او ډیرپوه دی دمخلوقاتوپه حال .

دښی پایلی ته هڅونه د مبارکو آیتونوپه رڼاکی:

۱- {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ}آل عمران/ 102 ژباړه: ای مومنانو! له الله جل

جلا له نه داسې ووېرېږئ لکه څنګه چې له هغه نه د وېرېدو حق دی، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر پداسې حا ل کې چې

مسلمانان اوسئ .داآیت صریح اوښکاره امرکوی په دی چی په ښه حالت اسلام کی ددنیا څخه ولاړشی اوداسلام په حالت

کی مړکیدل ښه پایله دی انسان لپاره .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-{وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ.}حجرات / ۹۹ ژباړه: او ترهغه وروستي ساعت پورې د خپل رب بندګي کوه چې دهغه راتګ يقيني دى يعنې: (ترمرګ پورې) . دى ايت کې خداى جل جلاله ترمرګه پاتى کيدل په عبادت اوخداى عبادت ته دوام ورکولو باندى امرکوى اوآخرعمردانسان چې په عبادت وى دا ددى انسان په ښه پايله دلالت کوى. نو د الله جل جلاله څخه د وېرې او د هغه د عبادت کولو فرمان او امرترمرګه پورې دوام لري ترڅو چې د انسان د ښې پايلې (نتيجې) سبب وګرځي داحساس ترين پړاوپايله دانسان ده ، پيغمبر صلى الله عليه وسلم په څرګند ډول را ښوولي دي چې ځينې خلک ټول عمرد الله جل جلاله په بندګۍ کې هڅه او هاند کوي اودګناه څخه ځان ژغوري مګرکله چې مرګ ته نژدې شي داسې بدکارونه اوګناهونه وکړي چې د بدې پايلې (خاتمې) سبب يې شي پيغمبرصلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:"وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلاَّ ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِفَيَدْخُلُ النَّارَ."[21] ژباړه : يې له شکه يو انسان د جنتيانو عمل کوي تردې چې ددغه سړي او جنت ترمنځ تقريباً د يوه ګزپه اندازه مسافه پاتې شي نو د الله جل جلاله لخوا ليکل شوى تقديروړاندې شي او ددوزخيانوکارونه وکړي (ګناه وکړي) او ددوزخ اور ته ننوزي، د ا حديث شريف بخاري روايت کړيدى .دحضرت سهل بن سعد ساعدي رضى الله عنه نه چې :

عَنْ سَهْلٍ أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَعْظَمِ الْمُسْلِمِينَ غَنَاءً عَنِ الْمُسْلِمِينَ فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا مَعَ النَّبِيِّ – صلى الله عليه وسلم – فَنَظَرَ النَّبِيُّ – صلى الله عليه وسلم – فَقَالَ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا». فَاتَّبَعَهُ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، وَهْوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَلَى الْمُشْرِكِينَ، حَتَّى جُرِحَ فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَجَعَلَ ذُبَابَةَ سَيْفِهِ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ حَتَّى خَرَجَ مِنْ بَيْنِ كَتِفَيْهِ، فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ إِلَى النَّبِيِّ – صلى الله عليه وسلم – مُسْرِعًا فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ. فَقَالَ «وَمَا ذَاكَ؟». قَالَ: قُلْتَ لِفُلاَنٍ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلْيَنْظُرْ إِلَيْهِ». وَكَانَ مِنْ أَعْظَمِنَا غَنَاءً عَنِ الْمُسْلِمِينَ، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ لاَ يَمُوتُ عَلَى ذَلِكَ فَلَمَّا جُرِحَ اسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ فَقَتَلَ نَفْسَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ – صلى الله عليه وسلم – عِنْدَ ذَلِكَ: «إِنَّ الْعَبْدَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ » وفي بعض الروايات زيادة (وَإِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالْخَوَاتِيمِ"[22] ژباړه :

دحضرت سهل رضى الله عنه څخه روايت دى چې يو ډيراوچت شخص د مسلمانانوپه منځ کې وه او هم دمسلمانانو ډير جنګى شخصيت وه په يوه غزا کې د پيغمبرصلى الله عليه وسلم سره يوځاى وه نو پيغمبرصلى الله عليه وسلم ورته وکتل او وئى فرمايل : که څوک غواړى اوخوښوى چې داسى يوچاته وګورى چې ددوزخ داهل څخه وى نودغه کس ته د وګورى ، اودغه شخص ډيراوچت شخص د مسلمانانو او ډيرجنګى وه ، نويوکس ددى ډلې نه ورپسى شو ، دى دمشرکانوپه مقابل کې په ډيره سخته جګړه بوخت وه تردى چې ټپي شو او غوښتل يې چې زر مړ شي ، د تورې څوکه يې خپلې سينې ته برابره کړه او بيا يې زورپرې وکړ تردى چې ترشايې ووته ، نوهغه سړى په ډيره تيزى سره پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته راغى اووئى ويل : زه په تحقيق سره پردى ګواهى ورکوم چې ته دالله جل جلاله رسول يې پيغمبرصلى الله

---

[21] - ابن حجر: فتح الباري شرح صحيح البخاري 11/ ۴۹۹ مخ. 2898 – مسلم: 112 –

[22]- ابن حجر- فتح الباري شرح صحيح البخاري ج 11/ ۳۳۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليه وسلم وفرمایل: څه دی ؟ صحابی وائی : مګر هغه صحابي چې تاسې یاداوه چی دوزخي دی، اوزمونږ په منځ کی دیو ځانګړی مقام لرونکی وه اوهم پدی پوه شوم چی داسی به نه مرکیږی خوکله چې سخت تپي شو، صبرېې ونشوکړای اود زرمړيني په لټه کې شو او خپله توره يې راواخیسته او خپل ځان يې وواژه، ، بیا پیغمبرصلی الله علیه وسلم په دې ترڅ کې وفرمایل: بیشکه یو سړی ډیرښه عمل کوی چې خلکوته په څرګند ډول د جنتیانو عمل ښکاري او هغه دوزخي وي او بل داسې سړی وي چې دهغه عمل د خلکو په وړاندې ددوزخیانو عمل ښکارېږي او هغه جنتي وي) په ځینې روایتونوکې دا زیاتوالی هم شته چې وايي: په یقیني توګه عملونه ترپایلې (خاتمې) پورې تړلي دي. الله جل جلاله خپل مومن بنده ګان داسې ښودلي چې مومنان دالله جل جلاله څخه ډیروېرېدونکی اود ښه اوغوره عمل کوونکي دي الله جل جلاله خپل مومن بنده ګان داسې ښودلي چې مومنان دالله جل جلاله څخه ډیروېرېدونکی اود ښه اوغوره عمل کوونکي دي او بیا يې فرمايلي دي: الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (57) وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ (58) وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ (59) وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ (60) أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ (61}سورة مؤمنون ژباړه: بیشکه هغه کسان چې دوی د خپل رب د عذاب څخه وېرېدونکي دي، او دا مومنان هغه کسان دي چې دوی په ایاتونو د رب خپل ایمان راوړی، او هغه کسان دي چې له خپل رب سره بل هېڅ شی نه شریکوي، او هغه کسان دي چې ورکوي له زکاتونو او خیراتونو څخه حال داچې زړونه ددوی وېرېدونکي دي له نه قبلیدو څخه ځکه چې بیشکه دوی خپل رب ته ورتلونکي دي، هغه کسان دي چې ډېر تلوارکوي په نیکیو کښې او دوی هغو (نیکیو) ته رومبی کیدونکي دي (له نورو خلکونه) .او دغه د صحابه وو رضی الله عنهم د ژوند حالت وه امام احمد رحمةالله علیه د حضرت ابوبکرصدیق رضی الله عنه څخه روایت کړیدی چې فرمايلي يې دي :"وددت أنی شَعرة في جنب عبد مؤمن)) وكان يأخذ رضی الله عنه بلسانه ويقول: (هَذَا الَّذِي أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ)"[23].

ژباړه: زه به پردې خوشحاله وم چې د یو مؤمن بنده په اړخ کې یو وېښته وای، خپله ژبه به يې ونیوله او ویل به يې: دا هغه ځیزدی چې زه يې هلاکت ته رسولی یم.

دوهم مبحث: دښې پايلی سببونه :

دالله جل جلاله إطاعت :

ترټولو اوچت سبب دښې پایلی دادی چی دالله جل جلاله په طاعت او تقوا سره ځان سنبال کړی چی اساس او بنسټ ئي دالله جل جلاله توحید دی ، دمحرماتو نه ځان وساتی ، توبی ته منډه وکړی دلوی او وړوکی شرک څخه ځان

١ـ امام احمد كتاب الزهد ص ١٠٩ و كتاب الزهد امام عبدالله بن مبارک ص١٢٥/ جامع الحديث مسند ابی بکر الصديق 27447– (أبو يعلى، والبيهقى فى شعب الإيمان.
قال ابن كثير: إسناده جيد) [كنز العمال 8890]

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژغوری کوم چی دمسلمان ټول نیک عملونه پری باطلیږی اواجراوګټلی ثوابونه ئی له منځه وړی .ځنی وختوکی یوانسان ځان ته یی پام نوی داسی کارترسره کوی چی ددی ټول عمل محوه کوی دی به دثواب په لټه کی وی حال داچی هغه ټول دده دیوعمل په ذریعه له مینځه تللی وی لکه شرک چی دانسان عمل له مینځه وړی یا حسد چی دانسان عمل خوری لکه چی زنګ په وسپنه ولګی اوهغه له مینځه ختم کړی ، مهم دادی چی همیشه اوتل دخدای جل جلاله په اطاعت کی وسیړو ترسووکولای شوچی خپل کړی عملونه خوندی کړو اوالله جل جلاله ددی اعمالوثواب موږ ته راپه برخه کړی.

* دعا کول :

بل داچی انسان دالله جل جلاله څخه په دعاکولوکی ډیراصرارروکړی چی : یا الله جل جلاله په ایمان اوتقوی سره مرګ راکړه .لکه څنګه چی رسول الله صلی الله علیه وسلم به تل دښی پایلی دعا ګانی غوښتل حال داچی درسول الله صلی الله علیه وسلم ټول تیرشوی اوراتلونکی ګناهونه یی الله جل جلاله ورته معاف کړی وو، دا تعلیم اوښودنه ده امت ته چی هر امتی باید په دغه لاره خپل تګلاره برابره کړی.

* إصلاح دباطن سره دظاهره:

بل داچی انسان باید ډیرکوښښ وکړی اوټول توان اوطاقت وکاروی ترڅوخپل باطن اوظاهراصلاح کړی اونیت اوقصد ئی دواړه ددغه هدف اوموخی لپاره استعمال کړی ، داد الله جل جلاله سنت اوثابته لارده چی څوک حق غواړی هغی ته ئی الله جل جلاله درسیدو توفیق ورکوی په هغی دثابت پاتی کیدو اوپه هغی دمرګ لارورته برابروی . که ښکاره کی یو انسان ښه مسلمان ځان وروپیژنی خلکوباندی اما په باطن کی دی بدکاروی نوداخطرناکه مرحله دانسان دی ځکه داسی انسان سره هیڅ غم اوفکرنوی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

* استقامت :

یعنی په خپل اقراریی چی کړای دی ثابت پاتی کیدل اوپه هره زمانه کی چی له فتنوسره مخامخ کیږی په خپل ایمان اواقرار ثابت پاتی شی. په دی اړه الله جل جلاله فرمایی{نَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلاّ تَخَافُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ}سورة (فصلت /٣٠

ژباړه : بیشکه هغه کسان چی ئی ویلی دی رب زموږ الله جل جلاله دی بیا محکم ولاړوی په دی خبری باندی راکوزی به په دوی باندی ملائکی، چی مه ویریږی او مه خفه کیږی اوخوشحاله اوسی په هغه جنت چی وی تاسی وعده به ئی درسره کولای شوه .نو زیری ورکول له ملائکو له خوا یو مسلمان ته دا دده ښه پایلی نښه ده چی الله جل جلاله ورباندی په قهر ندیٔ که وای نو ولی به فرشتو دی ته دجنت زیری وکوله بلکه دا انسان به په ډیره خطرناکه حالت کی قبض کاوه.

*- په الله جل جلاله باندی ښه ګمان کول:

په دی اړه دپیغمبرصلی الله علیه وسلم حدیث دی "عن أبي هريرة رضي الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : " يقول الله تعالى: أَنَا عِنْدَ حَسَنِ ظَنِّ عَبْدِي بِي }[24] ژباړه : دحضرت أبوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی : الله جل جلاله فرمایي : زه دخپل بنده دښه ګومان سره یم .تردی چی دیو مسلمان په دعاکی هم په خدای جل جلاله باندی ښه ګمان کول ددعا دقبولیت درجه اخلی، ځکه دعا وکړی اوګمان یی دا وی چی ځما دعا قبلیږی نو خدای جل جلاله له ده له ګمان سره سم کارکوی ، ددی وجی نه ددعا آداب دادی چی دزړه دیقین نه به دعا غواړی اودغافل زره څخه دعا نه قبلیږی

١- متفق عليه : امام بخاري (13/ 328 – الفتح)، اوامام مسلم (8/ 62)، د حديث نمبر2675

(c) ketabton.com: The Digital Library

*- تقوی او دالله جل جلاله څخه په هرحالت کی ویریدل :

قال تعالی: {وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا} لطلاق آیة / 4 ژباړه : اوهغه څوک چی ویریږی دالله جل جلاله نه نووبه گرځوی هغه لره له کاره دهغه نه آسانی .

*صدق او ریښتینولی :

په دی اړه الله جل جلاله فرمایی:{ ياأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ وَكُونُواْ مَعَ الصَّادِقِين} (التوبة) آیة (۱۱۹)

ژباړه : ای هغوکسانو چی ایمان موراوړی دی وویریږی د الله جل جلاله نه اوشی دریښتینانوسره . پدی آیت کی خدای جل جلاله همیشه پاتی کیدل یی سره د ریشتنی خلق امر کړی دی او دا حسن خاتمه یا نیکه پایلی د انسان لپاره لوی عامل دی ځکه چی انسان دخپلو ملگرو له لاسه یا بی راهه کیږی اویا هم سمی لاری ته گرځی.

توبه کول الله جل جلاله ته:

توبی سره دانسان تېول کړی ناکاره اوناروا عملونه محوه کیږی اگرکه دبحر اودریا دزګ هومره وی. اوتوبه دانسان دکامیابی یولامل د انسان له بریاوو څخه دی. خدای جل جلاله په دی اړه فرمایی:{ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ} سوره النور آیت / ۳۱ .ژباړه : اوتوبه وباسی الله جل جلاله ته ټول ای مومنانوښائی چی تاسو به خلاص شی له عذابه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله جل جلاله په طاعت اوعبادت همیشوالی اودوام :

دالله جل جلاله عبادت په همیشه توګه اداکول په دی معنا چی هیڅ کله دخدای له عبادت څخه غفلت نکوی اودینه نګوری چی کم عبادت دی اوکه زیات ولی په همیشوالی سره یی اداکوی دا دانسان دنیکی پایلی لوی سبب دی. داچی په نیک عمل باندی همیشوالی کول مهم دی دپیغمبرصلی الله علیه وسلم له مبارک حدیث څخه معلومیږی:عن أبی سلمه عن عَائِشَةَ رضی الله عنهاأنها قالت: سئل النی النبي صلى الله عليه و سلم : " أَيُّ الأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ؟ قَالَ: «أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ ». "[25] ژباړه : حضرت ابی سلمه رضی الله عنه د عائشی رضی الله عنها څخه روایت کوی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه وشوه کوم عمل الله ج ته محبوب دی پیغمبرصل الله علیه وسلم وویل همیشه عمل کول اګرکه کم وی.

دمرګ یادول اولږ امید لرل :

دمرګ یادونه خو هره شیبه ګی دانسان لپاره پکاردی تردی چی ددنیا له محبت سره دډیروالی له امله ځان هلاک نکړی اورسره امید اوهیله لرل دخدای جل جلاله درحمت څکه ایمان دویری اوامید ترمینځ دی. نودغه یادول دمرګ اوهیله دخدای دمغفرت اورحم دواړه دانسان دښی پایلی سبب ګرځی.

هروخت د مرګ یادونه ددې سبب کيږي چې دنیا او دهغې نعمتونه پرېږدي او د آخرت لپاره تشویق او ترغیب شي دابه يې دې ته وهڅوي چې د نیك عمل په کولو کې کوښښ وکړي او دمنځه تلونکې دنیا ناروا غوښتنو ته تکیه ونکړي.

۱ـ صحيح البخارى كتاب الرقاق باب القصد والمداومه على العمل رقم [انظر: 1970 – مسلم: 782، 783 – فتح: 11/ 294][25] ۶۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبدی پایلی دسببونودترسره کولوځخه ځان ساتل :

هرهغه شیان چی دبدی پایلی سبب وی له هغوڅخه ډېره اوپرهیزکول لکه په ګناهونو باندی اصرار او ټینګار کول ددنیا سره مینه لرل اویاهم په توبی کولو کی وروسته والی په خپل ګناه باندی نه پښیمانه کیدل اوبرسیره پردی په ګناهونو باندی فخرکول لکه چی دادځنی بدبختو انسانانو عمل اوتګلاره دی. داسی نورشیان چی دشریعت له لاری معلومیږی چی ګناه اومعصیت دی له هغوڅخه زان ژغورل دبنی پایلی سبب ګرځی انسان لپاره.

په ښکاره او پټه باندې د الله جل جلاله څخه ویرېدل :

او په هغه څه باندې منګولې لږول چې پیغمبرصلی الله علیه وسلم د الله جل جلاله له لوري مونږ ته راوړی دی همدا دکامیابی او خلاصون یوازینی لاره ده الله جل جلاله فرمایلي دي: { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ} د آل عمران سورة102 آية .ژباړه: ای هغوکسانو چې ایمان موراوړی دی (ای مومنانو)وویریږی له الله جل جلاله نه په حق ویرېدلو سره اومه مری مګرپه داسې حال کې چې تاسې مسلمانان (موحدان) یاست. او باید بنده د ګناهونو څخه ډېر کلک وویرېږي ځکه لوی ګناهونه انسان هلاکوي د ټینګاراو دوام په صورت سره واړه ګناهونه غټ ګرځي او کله چې واړه ګناهونه زیات شي او په څنګ کې یې توبه او له الله جل جلاله څخه ښښنه نه وي نو دا په زړه باندې راچاپیره او دیوه داغ په بڼه واقع شي ، عن سهل بن سعدعن النبی صلی الله علیه وسلم : إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّمَا مَثَل مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ كمثل قوم نزلوا بطن واد فجاء ذا بعود وجاءَ ذَا بِعُودٍ حَتَّى حَمَلُوا مَا أَنْضَجُوا بِهِ خُبْزَهُمْ وإِنَّ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ مَتَى يُؤْخَذْ بِهَا صاحبها تهلكه .[26]

۱ـ مسند احمد بن حنبل ج 5 ص 231 امام البانی ویلی دی : (صحیح) دی ، انظر حدیث نمبر: 2686 په صحیح الجامع کی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: د ګناهونو د لړګټلو څخه تاسو وېروم او باید په کم نظرورته ونه ګوری او بابیزه یې ونه شمیری ځکه ددې ساری

داسې دی لکه یو ټولی خلك چې یو خوړ ته کوزشی هریویولرګی راوړی اوپه پای کی تری لوی انبارجوړشی اوپه آسانی سره

خپله ډوډی پری پخه کړی په همداډول وړوګناهونوته بایدپه کمه سترګه ونه کتل شی ځکه که دکوونکی سره پری حساب

وکړی شی نوددی په وسیله به هلاک شی.

همیشه الله جل جلا له یادول:

چاچې هروخت الله جل جلا له یاد کړېه همدې یې خپل عمل پای ته ورساوه او د ژوند په وروستیو شیبوکې یې د ((لا اله

الا الله)) مبارکه کلیمه وویله د پیغمبر صلی الله علیه وسلم زیری یې په برخه شو چې فرمايي :« مَنْ كَانَ آخِرُكَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ

اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ»[27]

ژباړه: د چاچې د ژوند اخری شیبی د (لا اله الا الله) مبارکه کلیمه وی جنت ته به داخل شي. معاذ رضی الله عنه روایت

کړی هغه وویل له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه دغوره عملونو په هکله پوښتنه وشوه پیغمبر صلی الله علیه وسلم

وفرمایل: " أحبُّ الأعْمالِ إِلَى الله أَن تَمُوتَ ولِسانُكَ رطب من ذكر الله ."[28] ژباړه : الله جل جلاله ته ترهرڅه غوره عمل

دادی چی ته په داسی حالت کی مړشی چی ژبه دی لنده وی په ذکرد الله جل جلاله .

د قبرونوزیارت کول له عبرت لپاره :

کله چی انسان دا ژور او تورتم کورونه ویني او د مړو دغه پایلې (خاتمې) ته ځیرشي چې په تنګ قبرکې یې کېږدي او

دپاسه تیږې او خښتې پرې برابرې کړي او ښه ډېره خاوره پرې واچوي او بیا ژوندي خلك بیرته راوګرځي د مال په وېشلو یې

٢- رواه أبو داود (1616) وأحمد 5/ 233. والحاكم 1/ 351 وقال: هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه ووافقه الذهبي، عن معاذ بن جبل – رضي الله عنه –. والحديث حسنه الألباني في "الإرواء" (687).

۳- امام البانی وائی : حسن دی ، حدیث نمبر: 165 په صحیح الجامع.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل وکړي او خاص څیزونه یې هم وویشي او ښځه یې په نکاح کړي څه وخت وروسته یې بالکل هیرکړي سره ددې چې په ژوند کې ټول واک او اختیارده سره وه. امربه یې منل کیدو او د ویلو به یې چا مخالفت او نافرماني نه کوله، نوکله چې یو مسلمان هدیرې ته ورشي او پدې کې فکروکړي نو د پیغمبر صلی الله علیه وسلم پدې مبارک ارشاد به پوه شي او حکمت به یې ورته څرګند شي چې فرمایي:

"فَزُورُوا الْقُبُورَ؛ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ. ".[29]ژباړه: زیارتونو ته ورشی ځکه دا انسان ته مرګ ور په یادوي.

دمړي پریمنځل اوپه جنازه کې ئې ګډون کول :

کله چې مړی مینځی او په جنازو کې یې ګډون کوئ، نو د لرګي په تخته هرې خواته د مړي را اړول دا پخپله لوی پند او نصیحت دی، ځکه که چیرې ژوندی وی نو د خپل توان په وسیله به یې هیچاته دا اجازه نه وه ورکړې چې دی بربنډکړي اوپه تخته یې واچوي یا ددې جرات وکړي او دده له اجازې پرته به څوك ور نږدې شوی هم نه وه. ښایي ډیر قوي او د لوی هیبت څښتن به و مګر د مرګ په وسیله داسې یو غلی او بې حرکته جسم ترې جوړ شو چې مینځونکي یې پخپله خوښه هر لوري ته اړوي او وینځي یې.کله به چې مکحول د مشقي رحمةالله علیه کومه جنازه ولیدله ویل به یې: راځی چې ځو، موږ روان یودا څومره لوي پند او نصیحت دی، او څومره لوی غفلت او بې پروایي ده، لومړنی شخص مړوي قبرته یې بیایي او وروستنی ناپوه او بې عقل ژوندی ورځنې هیڅ پند او نصیحت نه اخلي.حضرت عثمان رضی الله عنه به چې په کومه جنازه کې ګډون وکړ او په قبربه ودرید ډیر به یې ژړل، یو کس ورته وویل: کله چې جنت او دوزخ یاد شي ته نه ژاړې او چې په قبر ودریږې بیا ژاړې ؟ ده مبارك وفرمایل چې ما د پیغمر صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي دي چې ویل به یې: " إِنَّ الْقَبْرَ أَوَّلُ

١ـ صحیح مسلم دحدیث نمبر ٩٧۴. د پیغمبرصلی الله علیه وسلم قول : اللهم اغفر لاهل بقیع الغرقد .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنَازِلِ الآخِرَةِ ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ ، فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ ، وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ ، فَمَا بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْهُ }[30]ژباړه: د آخرت د منزلونو څخه لومړی منزل قبر دی څوک چې ددې له عذاب څخه وژغورل شي بیا وروستني منزلونه ډېر آسانه دي ، او څوک چې ددې څخه ونه ژغورل شي او په کې ګیر شي بیا راتلونکي منزلونه ډېر سخت دي.

نیکانو ته ورتلل او پوښتنه یې کول:

دنیکانو پوښتنه زړه بیداروي ، همت پیدا کوي، اراده او قصد ټینګوي، ځکه چې زیارت کوونکي (پوښتونکي) خلک نیک او متقي کسان ویني چې د الله جل جلا له په بندګۍ او عبادت کې هڅه او هاند کوي یو له بل څخه مخکې کېږي او مسابقه کوي، مقصد یې یوازې د الله جل جلا له رضا، او د جنت ګټل او لاس ته راوړل وي،

او په نفسیاتي غوښتنو کې یې له ډوبیدلو څخه ځانونه ګوښه کړي او مخونه یې ترې ګرځولي دي او په دنیایی کارونو ځانونه ډېرنه مصروفوي ځکه چې دا پدې نیکه او لویه لاره باندې د تللو مخنیوی کوي. الله جل جلا له خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته لارښوونه کړېده چې ددې خلکو سره یو ځای پاتې شي { وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا} د کهف سورة 28 آیت .

ژباړه: او بند (ټینګ) کړه نفس خپل له هغو کسانو سره چی بولی (عبادت کوی) د رب خپل په سبا (د ورځې په لومړنی برخه کې) او بیګاه (د ورځې په وروستی برخه کې یعنی تل) غواړي دوی ذات (رضاء) د الله.

1- مسند احمد بن حنبل ج ۱ ص ۶۳ سنن ترمذی دحدیث نمبر ۲۳۰. امام الباني ویلی دی (حسن) دی د حدیث نمبر: 1684 په صحیح الجامع کی روایت کړی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن بصري رحمةالله علیه ته چا وویل ای ابو سعیده: مور ته لاروښایه ایا دهغو خلکو سره کښینو چې مور ترديې پورې وېروي چې نږدې زړونه مو له وېرې څخه وخيژي، حسن بصري ورته وويل: که چیرې دداسې خلکو سره کښېنې چې تا وېروي ترڅو چې ډاډ(دزړه آرام) او اطمئنان درته ورسيږي ډېر غوره دی د هغو کسانو له ملګرتیا څخه چې تاته اطمئنان درکوي ترڅو چې د ډاراو وېرې سره مخامخ شې.

دوهم فصل بده پایله اودهغه نښې

بده پایله داده چی یوانسان پداسی حالت کی مړشی چی دالله جل جلاله څخه ئی مخ ګرځولی وی ، دالله جل جلاله احکام ئی په ځان نه وی منلی ، خپلو ګناهونوته ئی دوام ورکړی وی نو بی له شکه دغه انجام ډیربد او دتشویش وړ دی ، چی نیکان خلک ډیر زیات تری ویریږی او الله جل جلاله ته زیاتی دعاګانی او تضرع کوی ترڅو د داسی انجام څخه بچ شی .دمرګ په وخت کی په ځینو خلکو داسی نښی ظاهریږی چی په بدی پایلی دلالت کوی الله جل جلاله مودتری وساتی ، د مثال په ډول لکه د شهادت دکلیمی ویلو څخه مخ ګرځول ، یا دمرګ په وخت کی ځینی بد او محرم الفاظ ویل دلته باید ځینی مثالونه دوضاحت لپاره وړاندی شی اوهغه داچی : یوکس ته دمرګ په وخت کی وویل شول چی لااله الاالله کلیمه ووایه هغه شخص وویل چی ماته به څه ګټه ورسوی ځکه ما هیڅ لمونځ ندی کړی .همدارنګه امام ابن رجب رحمه الله په خپل کتاب جامع العلوم والحکم کی دامام عبدالعزیزبن ابی رواد رحمه الله له قوله لیکی : هغه وایی : زه یوکس ته راغلم چی دمرګ په بستر پروت وه د لااله الاالله کلیمی تلقین ئی ورکاوه هغه شخص وویل : هغه په دغو ویلو کافر دی او په همدی حالت مړشو .اوهمدارنګه وایی چی مائی په هکله پوښتنه وکړه راته وویل شوه چی هغه شخص به شراب څښل ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالعزیزرحمه الله به ویل : دګناهونوڅخه وویریږی ځکه داهغه څه دی چی زه ئی غورځولی یم . بده پایله دوه مرتبی لری الله جل جلاله مود تری وساتی. یوداچی دروح دقبض کیدو په وخت کی په زړه باندی یوحالت راشی چی دا دشک ، انکارله سببه راځی نو روح په همدی حالت کی قبض کیږی او دا دده او الله جل جلاله ترمنځ دپردی په ډول واقع کیږی او دغه حالت دبنده دائمی لری والی دالله جل جلاله درحمت څخه اود همیشه نی عذاب لامل ګرځی .دوهمه مرتبه دبدی پایلی تراولنی څخه لږ کمه ده اوهغه داچی دمرګ په وخت کی دانسان په زړه باندی د دنیائی کارونویا کوم ناروا غوښتنی څخه کوم څه وربا‌ندی غالبیږی او داشی ئی په زړه کی شکل اخلی او انسان په همدی حالت د دنیا څخه رحلت کوی ، که دغه شخص سودی کارونه کوی په همدی سره مری ، اوکه رشوت اخلی په همداسی حالت مړکیږی ،

که مخدره توکی کاروی په همداسی حالت سره مړکیږی ، او که په خلکو باندی ظلم کوی په همداسی حالت کی به مړکیږی ، او که ناروا لوڅو عکسونوته ګوری په همداسی حالت کی مړکیږی اوداسی نورګناهونه ...... یعنی په هغه شکل به مړکیږی چی کومه ګناه ئی په دنیاکی خوښوه ، دهمدی ګناهونوعذاب به ورته رسیږی چی اصل توحید ورسره وی .پدی سره معلومیږی چی دبدی پایلی لاملونه ځینی په تولیز ډول ذکر شول باید ځان تری وساتل شی اودزیات خطرناک څخه پیل بیاهمداسی ښکته خواته وراندی کیږی : چی ترټولو اوچت اوډیر خطرناک سبب ئی دعقیدی فساد دی که دچا عقیده خرابه اوفاسده شی نو باید دالله جل جلاله څخه مرسته او په دین باندی دثابت پاتی کیدو دعا وغواړی ځکه چی دچا عقیده سمه نه وی دهغه شخص هیڅ عمل دقبول وړ ندی که هرڅو یو څوک کوښښ وکړی ځکه چی دعمل دقبلیدو لپاره دوه اساسی شرطونه دی یو:۱- دشرعیت سره مطابقت.۲- دپیغمبر صلی الله علیه وسلم متابعت.نوکه یوشرط هم موجود نشی نودانسان عمل نه قبلیږی .ئی دعمل له لوری ککړوی ، دګناهونوپه کولوکی جرأت ولری اودکوم فکر او سوچ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته ئی په کولو اقدام کوی ، ښائی دغه شخص پدی حالت اخته چی مرګ پری راشی او دتوبی پرته د دنیا څخه لاړشی .نو عاقل انسان ته ضروردی چی ډیر زیات دغه ټکی ته متوجه شی ترڅو ئی زړه دهغه محرم او ناروا څه نه را بیل کړی چی ورپوری تړلی وی ، او خپل زړه ، ژبه اواندامونه دالله جل جلاله طاعت او ذکر باندی مشغول او مصروف وساتی او په هر ځای اوهر وخت کی باید دالله جل جلاله دعبادت څخه لری نشی ، نودهمدی ښی پایلی دترلاسه کولو په خاطر ددی حساسی لحظی نه په ګټی پورته کولو هڅه وکړی چی د دائمی شقاوت او بدبختی څخه وژغورل شی .

پخواني نیکان به د بدی پایلې (خاتمې) څخه ډېروېرېدل:

سهل تستری رحمةالله علیه وایي: د بدې پایلې څخه د صدیقینو (رېښتینو مسلمانانو) وېره په هر خوځښت او حرکت کې وي او الله جل جلا له ددوی په هکله فرمایلي دي:{ وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ"زړونه يې د الله جل جلا له له عذابه وېرېدونکي وي.

او باید په هره لحظه او وخت کې د بنده سره دبدې پایلې (خاتمې) سره د مخ کیدلو وېره وي ځکه چې وېره د عمل او کار لامل کیږي بیشکه پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه وسلم : مَنْ خَافَ أَدْلَجَ ، وَمَنْ أَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ أَلاَ إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ غَالِيَةٌ أَلاَ إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ الْجَنَّةُ"[31]ژباړه: څوك چې ددښمن د حملې او یرغل څخه وېرېږي نو دشپې خپل ځان محفوظ ځای ته رسوي او چاچې دا کاروکړ خپل هدف ته ورسید، پدې خبر اوسئ چې د الله جل جلا له توښه او متاع د جنت نعمتونه دي، ډېر اوچت او د قدروړدي او پدې خبردار اوسی؟ چې دجنت قیمت نېك عملونه دي:

امام طیبي رحمةالله علیه وایي: دا مثال د آخرت تلونکي ته دی چې شیطان يې په لاره ولاړدی او نفس ، دروغجنې هیلې يې مرستندویه دي څوك چې بیداروي او نیت يې په عمل کې خالص وي د شیطان له چل څخه به په امن وي)).(ژباړن).مګر

[31] ۱ـ صحیح مسلم کتاب الجنة حدیث نمبر 2877

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې انسان مرګ ته نژدې شي نو دا مناسبه او غوره خبره ده چې باید دهیلې او امید لوري یې غالب شي او الله جل جلا له ته د ورتلو شوق او رغبت یې زیات شي په یقیني توګه هغه څوک چې الله جل جلا له ته د ورتلو شوق او رغبت لري الله جل جلا له هم دهغه ورتلل خوښوي پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: « لاَ يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلاَّ وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ »[32].امام خطابی وایی: دحسن ظن څخه مطلب نیک عمل دی . ژباړه: ستاسو څخه دې هیڅوک نه مرکیږي مګر پداسې حال کې دې مړ شي چې په الله جل جلا له باندې د رحمت او مغفرت کولو هیله او نیک ګمان ولري.

ډېرو جاهلو او ناپوهو مسلمانانو د الله جل جلا له په زیات رحمت او بښنې تکیه کړې او په زیاتو ګناهونو کې ننوتلی دبدیو څخه نه منع کیږی او د کوم وخت څخه چې د الله جل جلا له په مغفرت ،عفوی او ډېر رحمت پوه شوي دي دا ددې لوی لامل شوئ چې نور یې هم دګناهونو په دوام ځانونه هلاکت ته رسولی ، دا ډېره څرګنده غلطی او لویه خطا ده او هغه یې ځایه استدلال دی چې انسان د هلاکت کندې ته رسوي الله جل جلا له بښونکی او مهربان ذات دی ،

ولی همدا رنګه سخت عذاب ورکوونکی هم دی لکه څنګه یې چې دخپل سپیڅلي کتاب قران کریم په ډېرو ځایونو کې په څرګندو ټکو بیان کړیدی او فرمايي: {نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (49) وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ }.د الحجر سورة 49_ 50 آیاتونه .

ژباړه: خبر کړه (ای محمده) بندګان زما (پدې) چې بیشکه زه همدا زه ښه بښونکی (د ګناهونو) اود ډېر رحم والا یم (د اجر او ثواب په انعام سره). (او بل پدې) چې بیشکه عذاب زما (هم) همدغه عذاب ډېر درد ناك دی.په بل ځای کې الله جل جلا له فرمايي : {حم (1) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (2) غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ} د غافر سورت (1-3) آیاتونه.

---

(2) مسند احمد ، الاتحاف الجلی نمبر ۱۴۸۷ اومسلم کتاب الجنه نمبر ۲۸۷۷ او ابوداؤد الجنائزنمبر ۳۱۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: نازلیدل ددې کتاب (قرآن) له (جانبه) د الله جل جلا له دی چې (دې) ښه غالب قوي (په انفاذ د احکامو) ښه عالـم دی (پر هر څیز) ښـونکی د ګناهـونو دی (ګناه کونکوته)اوقبلوونکی د توبې دی (توبه کوونکو لره).معروف کرخي رحمةالله علیه وايي:د هغه ذات څخه درحمت هیله او امید چې ته یې نافرماني کوې عار او حماقت دی.

ځینوعلمانو ویلي دي : چاچې په دنیا کې ددری درهمو(روپیو) په غلا سره یوغـړی درځینې پرېکړددې خبرې څخه هم مه بې پرواکیږه چې په آخرت کښی به سزا هم په همدی ډول وي، نو د یو مسلمان دپاره دا لازم دي او بایدډېر کوښښ، هڅـه او هاند وکړي چې دخلکو د قرضونو(پورونو) او نورو حقوقو څخه ځان خلاص کړي او دا یقیني خبره ده چې څوك دخپل مسلمان ورور سره کوم څیزلري ضرورږبه یې د قیامت په ورځ ترې غواړي،

که قرضدار نیکي ولري ترې اخستل کیږي به ،اوکه نه د حقداربدي اوګناهونه به پرې وړواچول شي، بیشکه پیغمبر صلی الله علیه وسلم خبر ورکړی او فرمایلي یې دي:چې د مؤمن ساه او نفس به د هغه په پور (قرض) پورې تر هغه وخته بندوي ترڅو یې پور(قرض) ادا کړی شي.

دبدی پایلی اسباب:

1- وروسته والی په توبه کی :

یوازی الله جل جلا له ته له ټولو ګناهونو څخه توبه ایستل په هر بالغ انسان په هره لحظه او وخت کې واجب ده چې دالله جل جلا له دا فرمان هم پدې دلالت کوي : { وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ } د نور سورت(۳۱)آیت.

ژباړه: او توبه وباسی تاسې الله جل جلا له ته ټول ای مؤمنانو دپاره ددې چې خلاصی ومومی (په دنیا او اخرت کښی).پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره ددې چې ټول مخکیني او وروستني ګناهونه او خطاګانې ورته بښل شوې وی بیایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم الله جل جلا له ته په ورځ کې سل ځله توبه ایستله.پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايي: { «يا أيها الناس توبوا إلى الله

فإني أتوب إليه في اليوم مائة مرة»[33]

ژباړه: ای خلکو الله جل جلا له ته توبه وباسی ځکه چې زه په ورځ کې سل ځله الله جل جلا له ته توبه وباسم. په یقیني

توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم په بل ځای کښی په څرګند ډول بیان کړی دی :« التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ »[34].

ژباړه: هغه څوك چې د ګناه څخه توبه وباسي داسې دی لکه هیڅ ګناه يې چې نه وي کړې دخلکو په اړوند د ابلیس دهغه

بریالیو مکرونو څخه یو هم دتوبې وروسته والی دی چې وايي خیر دی توبه به وباسم او ګناه کوونکي ته دا په زړه کې

ورواچوي چې وخت ډیر دی د توبې د ایستلو په اړه دومره تیزي مه کوه او که اوس توبه وباسی بیابه ګناه ته بیرته راوګرځی او

بیا د دتوبې دقبلیدو امکان نشته نو پدې صورت کې به دوزخي شې او اور ته به ننوزې، او یا دا په زړه کې ورواچوي کله چې

پنځوسو یا شپیتو کلونو ته ورسیږې بیا به خالصه او سوچه توبه وباسي ،

همیشه به په جومات کښی وي او ډیر نیك عملونه به وکړې ، اوس ځوان یې او دعمر غوټی دې لا تراوسه نده غوړیدلې ،

ډیر وخت باید په مزو او خوندونو کې تیر کړې، دالله جل جلا له په طاعت او عبادت باندې د لا داوس څخه ځان مه په

تکلیفوه او داسې نور.

ځینی خلک وائی چی کله مړی وخاندی (تبسم) داهم د ښی پایلی دنښو څخه ګڼل کیږی خو شیخ منجد الصالح پخپله

ویب پانه کی لیکی : کوم څه چی موږته معلوم دی کوم داسی صحیح او واضح شرعی دینی نص نشته چی دمرګ په وخت کی

تبسم دښی پایلی د نښو څخه ده مګر د ګڼو نصوصو څخه داسی معلومیږی چی که مړی نیک بخت او نیک عمله وی نو کله

[33] ۱ـابن حجر عسقلانی، فتح الباری ج 11 ص 104
[34] ۲ـ صحیح مسلم حدیث نمبر 2702

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې درحمت ملائیکې ووینې چې سپین مخونه اوورسره د جنت خوشبویه کفنونه موجود وی ، بیا کله چې ملک الموت ورته راشی دسرسره ئی کینی اوورته وبه وائی چې :

ای مطمئینه نفسه دالله جل جلاله مغفرت رضامندی ته لاړشه . دغه حدیث شریف امام احمد رحمه الله دحضرت براء رضی الله عنه په روایت سره راوړی دی: نوکله مړی ددی له امله تبسم کوی لکه دغه حدیث شریف چې دلالت پری کوی رواه أحمد عن طلحة بن عبيد الله عندما زاره عمر وهو ثقيل وفيه: إني سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم حديثاً ما منعني أن أسأل عنه إلا القدرة عليه حتى مات، سمعته يقول: إني لأعلم كلمة لا يقولها عبد عند موته إلا أشرق لها لونه ونفس الله عنه كربته، قال: فقال عمر: إني لأعلم ما هي، قال: وما هي؟ قال: تعلم كلمة أعظم من كلمة أمر بها عمه عند الموت: لا إله إلا الله ؟ قال طلحة: صدقت هي والله. ومحل الشاهد من الحديث قوله: أشرق لها لونه. ولكن هذا مع النطق بالشهادة[35]

.ژباړه : امام احمد رحمه الله دحضرت طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه څخه روایت کړی چې حضرت عمررضی الله عنه ورته راغی اوحضرت طلحه سخت مریض وه نوپدی حدیث دی چې : ما دپیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه یوحدیث اوریدلی دی مانه منع کوی چې په اړه ئی پوښتنه وکړم مګرزما توانائی تردی چې مړشو ، مااوریدلی دی چې ویل ئی :

ما ته یوه کلیمه معلومه ده چې یو شخص ئی دمرګ په وخت کې ووائی رنګ ئی تازه ، اوتکلیف ئی تری لری شی . وائی ، نوعمررضی الله عنه وویل :

۱ـ امام احمد په مسند أبی محمد طلحه بن عبيد الله په (نمبر 1384) روایت کړی ، امام البانی وائی : سند ئی صحیح دی، اوابن حبان په همدی ډول سره روایت کړی ، امام حاکم په (1 / 350، 351) والزيادة له، او ویلی ئی دی " صحيح على شرطهما " ووافقه الذهبي. احکام الجنائز ص ۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ښه پوهېږم چی هغه کومه کلیمه ده . حضرت طلحه وویل : هغه کومه ده ؟ عمررضی الله عنه وویل : ته پوهېږی کومه کلیمه به اوچته دهغی کلیمی څخه وی چی خبل تره (کاکا) ته ئی دهغی دویلو امرکړی وه هغه : لااله الاالله کلیمه ده ،

حضرت طلحه رضی الله عنه وویل : رښتیا د وویل همدغه ده په الله قسم .

دحدیث شریف څخه شاهد دمحل دادی چی . أشرق لها لونه .یعنی دمخ رنګ ئی روښانه شو ، مګرددی سره چی دشهادت کلیمه به هم وائی . دا هغه شیطاني چلونه اوفریبونه دي چې د توبې په وروسته والي کې يې شيطان په کاراچوي:

2 : دسوف لفظ :

ځینو پخوانیو نیکانو ویلي دي: تاسو د ((سوف)) د لفظ څخه وېروم (او دا دوروسته والی په معنی دی) ځکه چی دا د شیطان لوی لښکردی،

د قاطع مؤمن ساری (مثال) دا دی چې د هرې ګناه څخه الله جل جلا له ته توبه وباسي ځکه چې دبدی پایلې (خاتمې) څخه وېرېږی او د الله جل جلا له سره مینه لري.او هغه ګناه کوونکی چې وايي خیر دی توبه به وباسم او خپله توبه وروسته کوي د هغو خلکوپه شان دي چې دخپل سفردپاره کلي ته ننوزي. هغه څوك چې خپل کارونه ښه برابروي د خپل سفرټول ضرورتونه او اړتیاوې ترسره کړي او دتګ دپاره تیارناست وي، ګناه کوونکی اوسست انسان هره ورځ وايي: سبا ته به ځان تیارکړم په همدې کې شپې سبا کوي ترڅو چې دکاروان مشراعلان وکړي او ده هیڅ یوضرورت هم نه وي پوره کړی په دنیا کې ځینې خلك همدا مثال لري.هغه مؤمن مسلمان چې د ځان غم یې خوړلی وي نیك عملونه یې کړي وي او د بدیوڅخه یې ځان ژغورلی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې مرګ ورته راشي پښیماني نه کوي مګرګناه کوونکی مسلمان چې په خپل ځان يې ظلم کړی وي د الله جل جلا له حق يې نه وي پرځای کړی او د خلکو حقوق يې خوړلي وي وروسته د مرګ څخه به وايي: ای ربه ما بیرته دنیا ته ولیږه ښايي نیك عمل وکړم او ستا د عذاب څخه دخلاصون لاروموم .

۳: د ګناه سره مینه او په هغې ځان عادت کول:

کله چی انسان کومه ګناه خوښه کړي او مینه ورسره پیدا کړي او دهغې نه توبه ونکړي شیطان د هغه په زړه د ګناه په وسیله منګولې لګوي د ژوند په وروستیو لحظو او شیبو(دساپه وتلو) کې هم د انسان په عقیده خپل حاکمیت ټینګوي تردې چې خپلوان يې د لااله الا الله کلیمه ور په یادوي او تلقین ورکوي چې له دنیا څخه د تلو وروستی خبره يې د توحید مبارکه کلیمه شي مګرګناه يې په عقل اوعقیده غالبه کیږي او داسې اغیزه پرې کوي ، پداسې څیزاخته کیږي چې هیڅ ګټه نلري، چې ځینې يې د بیلګې په توګه وړاندې کوو:

یو سړی په بازارکې د لا ل و، کله چې مرګ ورته راغی اولاد يې د کلیمې ویلو تلقین ورکاوه او ورته ویل يې لااله الا الله ووایه نو ده به ویل: څلور نیمې ، څلورنیمې(یعنې خپلې روپی به يې حسابولې).

یو بل سړي ته چا وویل: لا اله الا الله ووایه هغه خپله معشوقه یادوله او خپل بد اعمال به يې تکرارول.

یوه بل سړي ته وویل شو چې: لا اله الاّ الله ووایه نو هغه د سندرو په ویلو پیل وکړ دا کیسې په جواب کافي 96مخ کې وګورئ .

او ځینې داسې هم وي چې مرګ ورته راشي او دی په ګناه کې ډوب وي نو الله جل جلا له ته به هم په همداسې وخت او حال کې ورشي چې ددې په وسیله به الله جل جلا له پرې په قهرکیږي په یقیني توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

"مَنْ مَاتَ عَلَى شَيْءٍ بَعَثَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ.[36]" ژباړه: څوك چې په كوم حالت مړشي الله جل جلاله به يې پداسې ډول بيرته ژوندی کړي چې د همغه کارپه کولو به بوخت وي. دا حديث حاكم روايت کړی د مسلم په شرط يې صحيح بللی دی اوذهبی هم ورسره موافق دی مستدرك .

- اوږدې هيلې:

دا ډېرو خلکو دبدبختی لوی لامل دی کله يې چې شيطان دوکه کوي خيالي تصويرورته انځوروي اوورته وايي په مخکښی اوږد عمراو ډېرکلونه لرې پدې کې به خپل اوچت ارمانونه پوره کړې.

نو ناپوهه انسان ددې کلونو سره دمخامخ کيدو او دارمانونو د لاس ته راوړلو دپاره د هرڅه که رواوي يا ناروا پوخ هوډ کوي،آخرت هيروي مرگ نه يادوي اوکه کومه ورځ د مرگ سوچ او فکرورشي نو ددې ياد څخه ځان ډېر په تنگ، خفه، اوستړی حس کوي ځکه چې د رفاهيت دښه ژوند مزې او خوندونه يې خرابيږي او پيغمبر صلی الله عليه وسلم ددې څخه ډېرسخت وېرولي يو او فرمايلي يې دي:" وَعَنْ «علي» رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَفَعَهُ: «إِنَّ أَشَدَّ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصْلَتَانِ: اتِّبَاعُ الْهَوَى وَطُولُ الْأَمَلِ، فَأَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَإِنَّهُ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ، وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَإِنَّهُ الْحُبُّ لِلدُّنْيَا»[37]

ژباړه: د دوه خويونو د کولو څخه موزيات وېروم يو د نفس دغوښتنو تابعداري او پيروي او بل اوږدې هيلې او اميدونه دي ځکه چې دنفس پيروي انسان د حق منلو څخه منع کوي او اوږدې هيلې لرل ددنيا سره مينه لرل دي او په زړه کې ځای ورکول دي.

١ـ امام حاكم په ۴/ ۳۱۳په ۷۹۴۳ روايت کړی اودامام مسلم په شرط ئی صحيح کړی اوامام ذهبی ورسره موافق دی على شرط مسلم ووافقه الذهبی. امام ألباني په "سلسلة الأحاديث الصحيحة" (283) 1 / 510،صحيح کـړی دی . -

١ـ احياء علوم الدين 354/4 مخ کی ددی حديث په تخريج کی ليکی : ابن ابی دنيا په ضعيف سند سره روايت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې انسان دنیاد آخرت څخه زیاته خوښه کړي او ښه يي وبولي نود هغې په ښایست ، ښکلا او خوندونو کې داسې مصروف شي چې په جنت کې د هغه کور دجوړښت چې الله جل جلا له صدیقینو، شهیدانو او نیکانو سره ورته خوښ کړئ وي مخ وګرځوي پداسې حال کې چی پدې کسانو الله جل جلا له څومره لویه پیرزوینه او احسان کړی او څومره ښه ده دداسې خلکو ملګرتیا، چې الله جل جلا له د چا په برخه کړې وي.

له دنیا څخه د هیلو د پرېکولو اثر پدې ډول څرګندېږي چې انسان نیك عملونه په تیزی سره تر سره کړي او د عمر هره لحظه او شیبه غنیمت وګڼي ځکه چې ساه ګانې په شماردي اوورځې ټاکلې شویدي او هغه څه چې تیرشول بیرته نه راګرځي او په لارکې ډېر خنډونه لوړې ژورې شته. پیغمبر صلی الله علیه وسلم په خپل مبارك ارشاد سره داسې را ښوولي دي. « بَادِرُوا بِالأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تَنْظُرُونَ إِلاَّ فَقْرًا مُنْسِيًا أَوْ غِنًى مُطْغِيًا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا أَوِ الدَّجَّالَ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوِ السَّاعَةَ فَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ»[38].

ژباړه: اووه کارونه په تیزئ او چالاکی تر سره کړئ او د فتنو د راتلو څخه مخکې باید نېك عملونه وکړئ او هغې ته پام وکړئ اودې څخه پخوا چې په تاسو داسې فقراو مسکیني راشي چې د عبادت او اطاعت په کولو کې خنډ شي ،اویا داسې ډېر مال پیدا کړئ چې ستاسې د سرکشی سبب وګرځي ،او عبادت پرې هیرکړي اویا داسې سخت مرض سره مخامخ شئ چې دبدن توان مو له منځه یوسي او بیا عبادت نشی کولائ اویا داسې بوډاتوب ته ورسیږئ چې خبرې مو په واك کې نه وي اویا داسې مرګ درته ورسیږي چې د توبې اویا وصیت وخت په لاس درنشي او یا ددجال تر راتلو پورې انتظارکوئ چې وخت ډیردی او ښه عمل به وکړو څوك چې ددجال راتلو ته ګوری نو دجال ډیربد او بې خیره څیزدی ،اویا داچې دقیامت

١- داحدیث ترمذي په 2306 نمبرکتاب زهد کی روایت کړی او ویلی دی حسن اوغریب دی ، شیخ البانی وائی : ضعیف دی سلسلة الأحاديث الضعيفة 1666 " ضعيف الجامع الصغير 2315 ")

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلو ته ګورئ نو قیامت هـم ډېر سخت او ډېر تریخ دی، په انسان باندې چې په دنیا کې څومره ستونزې تیرې شوې وي دهغو ټولو څخه ډېر ستونزمن دی د حدیث مطلب دادی چې انسان باید ددغو څیزونو د راتلو او واقع کیدو څخه وړاندې نیك عمل وکړي. عبد الله بن عمر رضی الله عنهماوویل؛ پیغمبر صلی الله علیه وسلم زما په اوږه لاس کیښود او وې فرمایل:" كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ"[39] ژباړه: ای عبد الله په دنیا کې داسې اوسیږه لکه یو پردی اود لیرې وطن اوسیدونکی. په نابلد ځای کې او یا په لاره تیرېدونکی مسافر.عبد الله بن عمر رضی الله عنهمابه ویل: کله چې شپه درباندې راغله بیا د سباه انتظار مه کوه او که درباندې ورځ شوه بیا د بیګاه په انتظار مه اوسه په روغوالي کې دومره څه برابر کړه چې په مرض کې در په کارشي او په ژوند کې دومره څه تیار کړه چې په مرګ اوآخرت کې د مشکل پرې حل شي.

پیغمبر صلی الله علیه وسلم مؤمنان له اوږدو هیلو څخه منع کوي :پیغمبر صلی الله علیه وسلم مؤمنانو ته ددې ښوونه کړې ده، د ډېرو اوږدو هیلولـرلو څخه یې لرې او ددنیا په اصل او حقیقت یې پوه کړي :

داوږدو هیلو په هکله دعلي رضی الله عنه وینا:

حضرت علي رضی الله عنه ددوه څیزونو څخه ډېر وېرېده یوه، اوږده هیله او امید بل د نفس متابعت او پیروي ده .ده مبارك وویل:" فَاَماَ طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الآخرةَ وأمَا إِتَباعِ الهَوى فَيَصُدُ عَنِ الْحَقِ وَكَان يقول: ألا و إنَّ الدنيا قَد وَلَتْ مُدْبَرةَ وَالأَخرة قَدْ أَسْرَعَتْ مقبلةُ وَلِكُلِ وَاحِدَةَ مِنْهَا بَنُونَ فَكُونوا مِنْ أَبْناءَ الآخِرَةِ وَلاَ تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُنْيَا فَاِنْ اَلْيَومْ عَمَلُ وَلا حِسْابُ وَغداً حِسْاب ولا عَمَلَ"[40] ژباړه: هغه اوږده هیله اخرت هیروي او د نفس پیروي انسان د حق څخه منع کوي او

٢ـ فتح البارى ١١/ ٢٣٧د حدیث نمبر ۴۶۱۶

صحیح مسلم کتاب الجنه نمبردحدیث 40 ٢٨٧٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندوي يې، او ده مبارك به ويل: پدې پوه شئ چې دنيا شاته لاړه او اخرت په ډېرې تيزۍ سره مخ ته راځي او د هريوه لپاره بلـونکي او خوښـوونکي دي نو تاسـو د اخرت غوښـتـونکي او خوښوونکي شئ او د دنيا خوښــوونکې مه کيږئ ځکه چې نن ورځ عمل شته حساب نشته او سبا حساب شته عمل نشته .

په اسلام کې ناڅاپي مرگ بد گڼل شوی دی ځکه چی انسان ته فـرصت په لاس نه ورځي او نه د توبې او ښه عمل زمينه ورته برابرېږي ښايي د گناه په حالت کې وي او پايله يې بده شي.

۴: پخپله ځان وژل:

کوم مسلمان ته چې غم او مصيبت ورسيد صبر يې پرې وکړ او د الله جل جلاله څخه يې اجروغوښت نو الله جل جلاله به اجرورکړي او که چيغې يې وهلې ناخوښي يې څرګندوله ځان يې خفه او په تنګ باله، ښه او غوره لاريې له مشکلاتو او مرضونو څخه همدا ځان وژنه بلله، نو په يقيني توګه ګناه يې غوره کړه او د الله جل جلاله قهر او غوسې ته يې په تلوار مخه کړه، امام بخاري رحمةالله عليه د حضـرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت کړی دی چې پيغمبر صلـی الله عليه وسلم وفـرمايل: " الَّـذِی يَخْنُقُ نَفْسَهُ ، يَخْنُقُهَا فِـی النَّارِ، وَالَّذِی يَطْعُنُهَا ، يَطْعُنُهَا فِـی النَّارِ"[41] . ژباړه: څوك چې خپل ځان په زندی کولو ووژني په دوزخ کې به هم په همـدې عمل باندې بوخت وي او څوك چې خپل ځان د وسلې په سبب ووژني دجهنم په اور کې به هم په همدې کړنه لګياوي او خپل ځان به وژني اووهي به يې.امام بخاري او امام مسلم رحمةالله عليهما دواړو له حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت کړيدی چې هغه وفرمايل: " شهد رجل مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ فَقَالَ رسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ مِمَّنْ مَعَهُ يَدَّعِي الْإِسْلَامَ هَذَا مِنْ أَهْـلِ النَّارِ فَلَمَّا حَضَرَ الْقِتَالُ قَاتَلَ الرَّجُلُ مِنْ أَشَـدِّ الْقِتَالِ وَكَثُرَتْ بِهِ الْجِرَاحُ فَأَثْبَتَتْهُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ

[41] ابن حجر فتح البارى ج 11 ص 507.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهِ أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ الَّذِي تَحَدَّثْتَ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ قَدْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ مِنْ أَشَدِّ الْقِتَالِ فَكَثُرَتْ بِهِ الْجِرَاحُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَكَادَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ يَرْتَابُ فَبَيْنَمَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ إِذْ وَجَدَ الرَّجُلُ أَلَمَ الْجِرَاحِ فَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى كِنَانَتِهِ فَانْتَزَعَ مِنْهَا سَهْمًا فَانْتَحَرَ بِهَا فَاشْتَدَّ رِجَالٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ صَدَّقَ اللهُ حَدِيثَكَ قَدِ انْتَحَرَ فُلَانٌ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلَالُ قُمْ فَأَذِّنْ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَإِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ"[42] ژباړه: يو سړي د پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره د خيبر په غزا کې ګډون وکړ او دې سړي ځان مسلمان هم باله پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل: دا دوزخي دی، کله چې جګړه پيل شوه نو دې سړي ډېر سخت جنګ وکړ چې په نتيجه کې ټپي شو، پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته يو صحابي وويل: ای د الله جل جلا له رسوله د هغه سړي په هکله چې تا اوس وفرمايل هغه دوزخي دی، ډيره سخته جګړه يې وکړه او مړ شو پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل هغه دوزخ ته لاړ، نږدې وه چې ځينې مسلمانان پدې سره شك وکړي او حيران شول ،دوی په همدې حالت کې وو چې يو سړی راغی او ويې ويل: هغه سړی مړ نشو بلکې هغه سخت ټپي شو کله چې شپه شوه د ټپ درد ته يې تاب او طاقت ونشو کړای نو بيا يې خپل ځان پخپله ووژه او پيغمبر صلى الله عليه وسلم يې پدې پيښه خبر کړ هغه مبارك وفرمايل: "الله اکبر" زه پدې ګواهي ورکوم چې زه د الله جل جلا له بنده او دهغه استازی (رسول) يم بيا يې بلال رضی الله عنه ته امر وکړ: "په لوړ آواز خلکو ته اعلان وکړه چې پرته له مسلمان څخه بل څوك جنت ته نشي ننوتی بيشکه الله جل جلا له د اسلام دين ديوه فاجر او بدکاره سړي په وسيله هم ټينګوي او مرسته يې کوي"

---

[42] متفق عليه: بخاري په 125/6 مخ او مسلم په 111 نمبر روايت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵: بد ملګری:

ددی دامطلب دی چی دبدی پایلی داسبابوڅخه یوهم دبدملګری ملګرتیا اودهغه توصیې او نصیحت ته غوږ ایښودل دی چی په اصل کی دبد ملګر ی په ذریعه دجهنم کندی ته ورټیلوهل کیږی اوهغه داچی دغه بدملګری ئ په حقیقت کی دښمن دی.

کله چی دخپل بد او ناکاره ملګری سره یوځای شی نو د دنیا او دهغی دزینت او ښایست په اړه ورسره خبری کوی ، دګناهونوپه ارتباط ورسره غږیږی نو دغه ملـګری پدی سخت حالت کی کومه ګټه نه ورته رسوی بلکی پوره تاوان اوزیان دی.

لکه چی دحضرت سعید بن المسیب څخه روایت دی چی دخپل پلارڅخه روایت کوی چی کله : ابو طالب ته مرګ راورسید پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورته راغی دابوطالب سره ابوجهل اوعبدالله بن أمیة ناست وه نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل : ای کاکا! لااله الاالله کلیمه ووایه چی دالله جل جلاله په وړاندی پدی کلیمه باندی ستالپاره دلیل وړاندی کړم ، نو پدی درشل کی أبوجهل او عبدالله بن أمیه وویل : ای أبوطالبه ! ایا دعبدالمطلب دلاری اوملت څخه ګرځی تردی چی دابوطالب آخری خبری داسی وی چی هغه دعبدالمطلب په ملت اولاره دی ، اوددی څخه ئ انکاروکړ چی کلیمه طیبه لااله الاالله ووایی ، نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل : " لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أُنْهَ عَنْكَ".[43] یعنی : ترهغه به درته مغفرت غواړم تر څومنع شوی نه یم نو دالله جل جلاله دغه مبارک فرمان نازل شوچی : {مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ}[التوبة: 113][11].

---

[43] ۱-دغه واقعه ابن کثیر په تفصیل سره ذکرکړیده سورت توبه آیت ۱۱۳ امام احمد مسند (533/5) مخ امام بخاري په مناقب الأنصار، نمبر 3884، "فتح الباري" 7/ 193، اوامام مسلم 1/ 54 په کتاب الإیمان, نمبر 24.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه : نه دی روا پیغمبر ته او نه هغه کسانو ته چې ایمان ئې راوړی دی داچې بښنه به وغواړی دپاره دمشرکانو اګرکه وی دامشرکان دخپلولی پس له هغی نه چې ښکاره شي دوی ته داچې بیشکه دوی یاران ددوزخ دی .

دامام زین العابدین رحمةالله علیه دغربت اویوازیتوب دقصیدی ژباړه:

مسافر هغه څوك ندی چې دشام اویمن په سفردرومي اویوازې وي، بلکې غریب اویوازې هغه څوك دی چې یوه لحدته دیوه کفن سره ځي. مسافردسفر اویوازیتوب په حالت کې په ،هغو خلکوچې کورونه لري اوکوربه وي حقوق لري . غریب اوبې وطنه مسافرمه رټه ، ترڅووخت اوزمانه تادخواری اوذلت سره مخامخ نکړي .

سفرمې اوږددی قوت مې کمزوری شوی توښه مې کمه اومرګ مې خپلې خواته کشوي زه دداسې ګناهونو مرتکب شوی یم چې هغه راته معلومې ندي، بلکې یواځې الله جل جلا له مې په پټو اوښکاره ګناهونو خبردی .

الله جل جلا له څومره دلوی مقام اوعظمت څښتن دی چې ماته یې وخت اومهلت راکړی ، زه ګناه کولوته ادامه ورکوم اوالله جل جلا له پټې ساتلې دي.دژوند شیبې مې پرته له توبې څخه تیرېږي، نه ژاړم نه دوېرې څه اثرراباندې شته اونه خفه یم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په خپل لاس دګناه کولو په واسطه دبښنې دروازې بندوم، خو الله جل جلا له ماوینې . په بې پروایي اوغفلت کې دڅومره غټې ګناه مرتکب شوم، څومره افسوس اوارمان دی چې په زړه یې راته اوربل کړی دی . ماپرېږده چې په خپل حال وژاړم ،افسوس وکړم اوله دنیاڅخه دپند ، عبرت اوغم په کولو خدای په اماني وکړم . مامه ملامتوه اودد ې کارڅخه سترګې پټې کړه که زما په حا ل باندې خبرشې نومابه معذوروګڼې . ماپرېږده چې خپلې اوښکې دتوئیدوپه وخت کې پاکې کړم ، ایا داهیله شته چې دااوښکې به زما دخلاصون سبب شي . زه خپل ځان داسې ګڼم چې دخپل کور په منځ کې په، یوفرش پروت یم اوددوی لاسونه به مې یوخوا بل خواته اړوي . زه فکرکوم چې زما څخه تاودي ، ځینې افسوس کوي اوخفه دي ، ځینې ژاړي اوزما په مرګ خفګان څرګندوي . هغوی طبیب راولی چې زما دارو وکړي اوزه فکرنه کوم چې نن به طبیب ماته څه ګټه ورسوي . دروح وتل مې سخت شوي دي ،دمرګ خواته کشول کیږم اودهررګ څخه مې په سختی دروح وتل پیل شوي دي . دغرغرې په وخت کې مې دجسم څخه روح ووتله ، دروح دوتلو په وخت کې مې دخولې لاړې ترخې شوې . زما سترګې یې وتړلې اوتول راڅخه لاړل زما دژوندي پاتې کیدلوڅخه بې هیلې شول اودکفن راوړلو په لټه کې شول .په چاچې زه ډیرګران وم په منډه دمړو غسل خانې ته ورغلل ترڅومړي وینځونکي راولې اوماپریمنځي . اوومې ویل ای خلکو یوادبناك ، هوښیار، ښه اخلاقي مړي وینځونکي ته اړتیالرم ،مړی وینځونکی راغی اوجامې یې راڅخه ویستلی ، زه یې لوڅ اوبربنډ کړم . زه یې په تخته واچولم، اودپاسه یې راباندې اوبه واچولې ترڅو بدن مې پاك شي. دری ځلې یې غسل راکړ اوکفن یې راوغوښت .

ماته یې پرته له لستو نو څخه جامه راواغوستله اوخوشبویي یې راباندې ووهله زه ددنیا څخه لاړم خوډیرافسوس پدې دی چې زه دې سفرته توښه نلرم .زه څلورو کسانو په تخته واخستلم اونورکسان زما په جنازه پسې روان شول زه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجومات محراب ته یوړم اودوی راځخه ستانه شول په ما پسې ودرېدل ،دجنازې لمونځ یې اداکړاو زما سره یې خدای په امانې وکړه .

خلکو په مابانديې درکوع اوسجدې څخه پرته لمونځ وکړشايي ددې په واسطه الله جـل جلا له په مارحم وکړي . زه یې په قراره په قبرکې کېښودم اوله دوی څخه یوکس قبرته راښکته شو ترڅو ماپه لحد کې وردننه کړي .

زما دمخ څخه یې کفن پورته ،کـړترڅود وروستي ځل لپاره زما سره وګـوري، دسترګوڅخه یې ښکته اوښکې تویې شوې اوزه یې په اوښکوکي ډوب کړم . زما ددرناوي لپاره پاځیده اوزماله پاسه یې خښتې برابرې کـړې اوله قبرڅخه ووت اوويې ویل: خاورې پرې واچوئ اوداللّه جل جلا له څخه چې ډېرمهربان اوداحســان څښتن دی بښنه وغواړئ . دقبرپه تیاره کې یې پرته له ګرانې مور ، مهربان پلار اوهغه ورور چې زما سره مینه وکړي یوازې پرې شـودم . هغه څه چې ماپه سترګوولـيدل ډېرې ووېرولم ځکه چې دهغه سره مخامخ کـيدل ډېرويرووونکی وو . نکيراومنکرو ځکه ځواب به ورکوم زه دهغوی څخه ډېرووېرېدم ځکه چې دهغوی شکل اومنظرډېروېرووونکی وو. زه یې په قبرکې کېښودلم اوپوښتنې ډېرې سختې وې، ای الله جل جلا له پرته له تاڅخه بل مرسته کوونکی اوژغورونکی نلرم . نوپه مااحسان وکړه اوماوبښه ، زما دهيلې ځای ته یې ، ځکه چې زه دخپلې ګناه سره بنداوګراویم . زما خپلوان دمقبرې څخه لاړل ،زما مال یې وویشـه ؟اوګناه پرمانوره هم درنه شـوه ښځې مې بل میړه وکړاوهغه ته یې زما دمال اوشتوواك ورکړ. ښځې مې زما زوی یې دهغه نوي میړه خدمتګارکړاوزما شته هغوی ته وړیا په لاس ورغلل . باید دنیا اودهغې زینت اوښکلا تاونه غولوي ځکه چې دې دنیا دوطن اووطنوالو په هکله څه ونکړل . هغه چاته وګوره چې په دنیا پسې یې منډې وهلې ایا پرته له خوشبويي اوکفن څخـه یې نورڅه یوړل!!!؟

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دنیا کې قناعت خپل عادت اوخصلت وګرځوه اوپه هغه خوښ اوسه که څه هم دجسم اوبدن له راحت اوهوسایښ

پرته بل څه نه وي . ای دخیر اونیکی کوونکیه ! ته به دخپل عمل حاصل حتماً اخلې.

اوای دشر کوونکیه! دشر څخه ځان وساته اوجزابه يې وینې . ای نفسه! دګناه څخه ځان وساته ،دخیر اونیکی کاروکړه ،

ای الله جل جلا له په مارحم وکړه . ای نفسه! پرتاافسوس توبه وکړه ، دخیر اونیکی کاروکړه ځکه چې له مرګ څخه

وروسته به دهغې بدل په لاس درځي .

په پای کې دزمونږ په غوره کړل شوي اوپاك پیغمبر درود وی ،ترهغه چې په شام اویمن کې لمرراخیژي .

سهاراو ماښام الله جل جلا له ته ثنا اوستاینه د ه، دخیرعافیت نیکی اواحسان لپاره .

دځینې وبائی مرضونووضاحت :

طاعون (وبا، کولرا):

یوه خطر ناکه ساری ناروغی ده مکروب يې په 1894م کښې یر سنی yersin کشف کړي دی دا ناروغی په دوو ډولو

څرګندیږی:د سنجکی (دمل) په ډول او بله يې په ریوی (ذات الریه) ډول . عوارض يې تر پنځو ورځو وروسته څرګندیږی

او هغه دادی چې ناروغ د سر په درد، لرزی، سختی تبی، سر ګرځیدو د لنفاوی غدو په التهاب د پښتورګو توری (

طحال) او د اینی په پاړسوپ اخته کیږی اپلتی وايي په ورانه یا تخرګ یا غاړه کښې يې د چارمغزپه اندازه دردناکه پړسوپ

پیدا او تریوي اونی (هفتی) وروسته نم کوی. (1)

(دوهم) :- سل (نری رنځ)د سږو ناروغی، توبرکلوز، توبر کیولوسس، ټی بی T.B یوه ناروغی ده) چې: میکروب يې په

1882م کال د یوه المانی پروفیسور په واسطه چې کنج نومیده کشف شو د بسیل په واسطه منځ ته راځی او د عضویت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مختلفو برخو باندی اخته کیږی دا ناروغی عموماً په ناتوانو او کمزورو خلکو کښي را پیدا کیږي او د ټولنیزو ناسمو شرایطو سره ټینګ ارتباط او اړیکی لری د نفوسو دزیاتوالی او په تیره بیا فقر او د لمر د وړانګو څخه نه استفاده دناروغی په تقویه کښي پوره مرسته کـوی.

سل مختلف ډولونه لری چی مهم يي دادی:

۱:- د سږی سل:

د کوخ د بسیل په وسیله پیدا کیږی دغه بسیل د تنفس له لاری سږو ته داخلیږی او هغه په مختلفو درجو سره مصابوی.د ناروغی عمومی نښی: تبه اوښوخی، ډنګروالی، بی اشتهايي او نور دی. ناروغ تل کسالت لری او جسمی فعالیت یی د منځه ځی د تداوی او علاج دپاره يي روحی او جسمی استراحت او په انتی بیوتیکوستریتومایسین (د ورځی یوګرام) یا دی هیدرو بتومایسین، ایزونیازید باس P.A.S توصیه کیږي.

۲:- د کولمو توبرکلوز:

کله کله د ناروغی عامل د هغو خلکـو په وجود کښي چی د سږی توبرکــلوز لري دخپلوبلغمودتیرولو په اثر معدی ته ځی او دهغه ځایه بیا په کـولمو کښي ځاي نیسي او کله بیا پداسی حال کښي چی د ناروغ سږی روغ وی مرض په کولمو کښي پیداکیږي. دا وروستی ډول يي زیاتره د هغو غواوو د شیدو د خوړو څخه را پیدا کیږی چی مسلولي وی. ددی مرض تشخیص د سږی د توبرکلوز د لرلو د سابقي یا د بطن دردونو د پیدا کیدو او ځینی په حرقفی حفره کي د پاړسوپ د پیدا کیدوله مخه کیږی اوکله بیاناروغ په یوه دوامداره اسهال اخته وی چی دا نښی د کولمو سل تاییدوی دا اسهال په واقعاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښي د سل مخصوصه دارويي ماده د عرضی تداوی سره استعمالیږی او د نس دپاړسوب په صورت کي که دارويي تداوی اثرونه کړی نو د جراحی څخه کار اخستل کیږی.

۳- دخصیتینوتوبرکلوز:

عموماپه تالي صورت سره منځ ته راځي اودپوښتورګوبډوډي)اوبولي لارودتوبرکلوزي آفت څخه وروسته پیښیږي،دغه آفت په نادرډول دسږي دتوبرکلوزڅخه وروسته راپیدا کیږي،تداوي يي داروااوجراحي عمل ده.

دسل نور ډولونه :

دسږي جاورسي سل، دهډوکو او مفصلونو توبرکلوز، دزنګانه دمفصل توبـرکلوز، دحرقفي دمفصل توبرکلوز،دعجزي حرقفي مفصل توبرکلوز، عضدي ترقوي مفصل توبرکلوز، دفقاري ستني توبرکلوز،دلنفاوي غداتو توبرکلوز دپښتورګو توبـرکلوز ، دسحاياوو توبرکلوز ...... اوداسې نور.[44]

الهم اجعل خير أعمالنا خواتيمها، وخير أعمارنا أواخرها، وخير أيامنا يوم نلقاك فيه. اللهم وفقنا جميعا لفعل الخيرات واجتناب المنكرات . وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه.

۱- دریم ټوک د۲۶۷۲ څخه تر ۲۶۷۳ پورې مخونه ، فرهنګ عمید۱۲۱۹ مخ (1) د پښتو ، پښتو تشریحی قاموس 4 ټوك 2074 مخ د ژباړونکی له پلوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله:(خاتمه)

ددی لیکنی په پایله کی ویلی شو چی: دانسان ټول ژوند دسرنه ترپایه پوری ټول دعمل اودکار شپی ورځی دی ترځوانسان وکولای شی چی دښې پایلی غوښتونکی شی اوکه وغواړی دابه دامکان څخه لری نه وی چی ښه پایله دانسان په نیک بختی باندی دلالت کوی، اواسلامی شریعت دښې پایلی لپاره هم ښې اونښانی پریښې دی اوهم ددی کار موانع یی بیان کړی دی چی پدی رساله کی دښه پایلی نښې هم بیان شوی اوموانع یی هم اودهر مانع لپاره یو علاج شته چی ددی موانعو علاج هم بیان شوی دی، ددی ترڅنګ بده پایله هم شته چی ځانته نښې اوعوامل لری چی هغوته هم اشاره شوی ده ترڅو ددغو عواملو څخه ځانونه وژغورو او ددی په بدل کی ښې پایلی ته ځان ورسوو، که په لنډه توګه ووایو ددی رسالی ترڅنګ موږ په لاندی توګه مهم اوضروری شیان لاس ته راوړی دی :

۱- دانسان دټول عمر کړني دانسان په پایله کی نغښتی دی، دټول عمر عمل اوکارونه دانسان دخاتمی پوری اړه لری که آخره خاتمه دانسان ښه وه نو ددی ټول ژوند ددی پوری تړلی ده،که یوچا ټول عمر کی ښه کارونه کړی وی خو آخر ه خاتمه یی ښه نه وی په بده خاتمه باندی ددی فیصله کیږی اوکه ټول عمر یو انسان بد اوناوړه کاورنه ترسره کړی وی خو آخرعمر کی دی ښه شی نو ددی انسان آخره خامه ښه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- الله جل جلاله هرشی لپاره یو علاج ایښی دی ترڅو هرانسان وکولای شی چی دخپل مرض درمل اوعلاج ومومی نو دانسان دښی پایلی لپاره په لار کی خنډونه شته چی دا هم یو لوی مرض دی خوددی لپاره هم علاج شته چی انسان دغه خنډونه لری کړی اوخپله آخره خاتمه ښه کړی.

۴- ځنی داسی مرضونه اوآفتونه دی چی انسان ته په ظاهره کی بد ښکاری او نه یی خوښوی خو په حقیقت کی هغه ټول دانسان دآخرت ښه والی لپاره مقرر شوی دی لکه هغه مرضونه چی پدی رساله کی ترینه بحث اوڅیړنه وشوه.

۵- پایله دانسان مهم اوحساس پړاو دی چی ددی پړاوڅخه تیریدل لویه مبارزه غواړی دشیطان په مقابل کی ددی وجی نه شیطان انسان ته هیلی او امیدونه اچوی چی داد مهمولاملونوڅخه ګڼل کیږی .

۶- په دی څیړنه کی دقبر اومړو سره سروکار لرل یاد شول چی همیشه دانسان په ذهن کی مرګ یاد وی ترڅو وکولای شی چی دشیطان په مقابل ودریږی او دهغی له وسوسو سره دهلاکت په کنده کی ونه غورځیږی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه

قرآن کریم

1- إبن رجب عبد الرحمن بن شهاب الدين زين الدين، أبوالفرج، جامع العلوم والحكم .في شرح خمسين حديثا من جوامع الكلم ، طبع دار ابن كثير1427ه .

2-.إبن قیم الجوزية محمد بن أبي بكربن أیوب ابن قیم الجوزیة أبوعبدالله / الجواب الکافی لمن سأل عن الدواء الشافی / طبع مجمع الفقه الاسلامی بجدة عام ۱۴۲۹.

3- إبن كثير، إسماعيل بن عمر،تفسير القرآن العظيم (تفسير ابن كثير) (ط. العلمية. المحقق: محمد حسين شمس الدين ، منشورات محمد على بيضون بيروت لبنان طبع (۱) عام ۱۴۱۹ه ق .

4- البانی، احکام الجنایز، وبدعها، طبع المکتب الاسلامی عام 1385 ق بیروت لبنان.

5- ألشائع، خالد بن عبد الرحمن ، علامات و أسباب حسن الخاتمة و سوء الخاتمة. بدون تاريخ.

6- ألعنزی، عبد ، أسباب حسن الخاتمة العقد الثمين لعيد العنزي دانترنیت نه په استفادی سره .

7- امام احمد بن محمدبن حنبل ، کتاب زهد، طبع دارالکتب العلمیه بیروت لبنان .بدون تاريخ.

8- إمام مالک ، أنس بن مالک ، مؤطاامام مالک رح تصحیح اوترقیم محمدفؤادعبدالباقی داراحیاء الکتب العربیه قاهره مصر.بدون تاريخ.

9- بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح بخاری ، المکتبه السلفیه القاهره مصر دریم چاپ.

10- پښتو تشریحی قاموس دافغانستان دعلوموااکادمی دولتی مطبعه ۱۳۶۵ لمریز کال دچاپ نظارت کوونکی سرڅیړونکی حبیب الله اپریدی.

11- ترمذی، محمد بن عیسی، سنن ترمذی شرح وتحقیق احمدمحمدشاکروآخرون دارالکتب العلمیه بیروت لبنان الطبعه الاولی ۱۴۰۸عام.

12- خطابی معالم السنن المطبوع مع سنن أبي داؤد .اعداد وتعليق عزت عبيدالدعاس وعادل السيد طبع دارالحديث بیروت لبنان عام ۱۳۹۴ه ق .

(c) ketabton.com: The Digital Library

13- دارمنگی پښتو ترجمه دقرآن کریم / اداره اشاعت اسلامیه لاهور پاکستان .بدون تاریخ.

14- دیوبندی، أبوالحسن، تفسیرکابلی چی بیا دافغانستان علماء کرامو په پښتو اودری ژبو ژباړه.

15-سجستانی، سلیمان بن اشعث بن إسحاق أبو داود الأزدي السجستاني / سنن ابی داود ، طبع في دار الحدیث

حمص 1394 بتحقیق " عزت عبید الدعاس" ومعه " معالم السنن للخطابي ".

16- شاه فیصل ، فهم القرآن، شاه فیصل کتابخانه محله جنگی پیښور پاکستان .بی له تاریخه.

17- شیبانی، إمام احمد، مسندامام احمد بن محمد، تصویرالمکتب الاسلامی بیروت لبنان .

18- طبرانی، سلیمان بن احمد ، المعجم الاوسط، دارلحرمین قاهره مصرعام 1415 ه ق

19- طبرانی، سلیمان بن احمد المعجم الکبیر، تحقیق حمدی عبدالمجیدالسلفی العراق .طبع مکتبه ابن تیمیه،

20- طیالسی، أبی داوود ، سلیمان بن داود ، دارهجر مصر چاپ اول 1419 ه ق .

21- عبدالله ابن مبارک ، زهد، طبع دارالکتب العلمیه بیروت لبنان.1425 ه ق .

22- عسقلانی، ابن حجر، الاتحاف الجلی بتقریب اطراف المسندالحنبلی، تهذیب،خلیل مامون شیحا دارالمعرفه بیروت

لبنان الطبعه الاولی ۱۴۳۱ قمری .

23- عسقلانی، حافظ إبن حجر ،فتحالباری شرح صحیح البخاری تحقیق محب الدین الخطیب ،المکتبه السلفیه

القاهره مصررقم الطبع 3.

24- عظیم آبادی محمد شمس الحق عون المعبود شرح سنن أبی داؤد .طبع دارالفکرعام 1415ه ق .

25- عمید، حسن، فرهنگ عمید انتشارات امیرکبیرتهران چاپ هشتم ، 1371 ه ش

26- غزالی، ابوحامد محمد بن محمد، احیاء علوم الدین، طبع مرکز الاحرام للترجمه والنشر قاهره مصر طبع اول

1408 ه ق .

27- قزوینی، أبی عبد الله محمد بن یزید، سنن ابن ماجه تحقیق وترقیم محمدفؤادعبدالباقی طبع دارالریان للتراث

قاهره مصر.

28- قشیری، مسلم بن حجاج، صحیح مسلم ، دارالکتب العلمیه بیروت لبنان.

29- مبارکپوری،محمد بن عبد الرحمن، تحفه الاحوذی، شرح سنن الترمذی المکتبةالسلفیة بالمدینة المنورة.

(c) ketabton.com: The Digital Library

30- منذری، عبد العظیم الترغیب والترهیب من الحدیث الشریف، الطبعة الثالثة عام ۱۹۶۸للمیلاد دارالایمان دمشق – بیروت .

31- نسائی، أحمد بن شعیب ، سنن النسائی بشرح الحافظ جلال الدین السیوطی وحاشیة الامام السندی ، مکتب المطبوعات الاسلامیة حلب سوریة .

32- نیسابوری،أبوعبد الله محمد بن عبد الله الحاکم المستدرک علی الصحیحین طبع دارالکتب العلمیه..1422.

33- هیثمی، إبن هیثمی ، مواردالظمآن فی زوائد ابن حبان تحقیق محمدعبدالرزاق حمزه دارالکتب العلمیه بیروت لبنان .

34- هیثمی، حافظ علی بن أبی بکربن سلیمان الهیثمی نورالدین تحقیق محمد عبدالقادرأحمد عطاء مجمع الزوائد ومنبع الفوائد ، الناشر: دارالکتب العلمیة ، سنة النشر: ۱۴۲۲هـ ق .

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library